

<p>Tytuł ocenianej ustawy</p> <p>Ustawa z dnia 19 lipca 2019 roku o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. 2019 poz. 1696)</p> <p>Ministerstwo wiodące i ministerstwa współpracujące Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej</p> <p>Osoba odpowiedzialna za projekt w randze Ministra, Sekretarza Stanu lub Podsekretarza Stanu</p> <p>Monika Sikora, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej</p> <p>Kontakt do opiekuna merytorycznego projektu Magdalena Olszewska – naczelnik wydziału w Departamencie Europejskiego Funduszu Społecznego, tel. 22 273 80 25, e-mail: magdalena.olszewska@mfipr.gov.pl</p> <p>Dominika Wierzbowska – główny specjalista w Departamencie Europejskiego Funduszu Społecznego, tel. 22 273 86 04, e-mail: dominika.wierzbowska@mfipr.gov.pl</p>	<p>Data sporządzenia 5 czerwca 2026 roku</p> <p>Data wejścia w życie ocenianej ustawy 19.07.2019</p> <p>Przygotowana z powodu: Ewaluacja ex pst OSR</p>
---	--

OCENA FUNKCJONOWANIA USTAWY (OSR EX-POST)

1. Zakres przedmiotowy ustawy

Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami jest pierwszym w Polsce systemowym rozwiązaniem określającym środki służące zapewnianiu dostępności. Jej zasadniczym celem jest poprawa dostępności podmiotów publicznych, dzięki której osoby ze szczególnymi potrzebami, w sposób możliwie samodzielny, mogą korzystać z usług publicznych. W ustawie użyto zwrotu osoby ze szczególnymi potrzebami co odnosi się do szerokiego grona grup społecznych i środowisk. Rozwiązania z zakresu dostępności, określone w ustawie, mają służyć nie tylko osobom z różnego rodzaju niepełnosprawnościami; ruchową, wzorku, słuchu, intelektualną ale oddziaływać znacznie szerzej wspierając samodzielność i komfort codziennego funkcjonowania: osób, które podróżują, poruszają się z bagażem, wózkami z małymi dziećmi, osób z czasowymi ograniczeniami w ruchu np. po urazach, zabiegach, chorobach, poruszające się o kulach, poruszających się na wózku, o nadmiernej wadze, w tym również rosnącej grupie seniorów. Intencją ustawodawcy jest popularyzacja dostępności, jako rozwiązania, które służy każdemu obywatelowi, dlatego ważne jest horyzontalne podejście do jej wdrażania.

Ustawa określa obowiązki podmiotów publicznych w tym zakresie. Rozwiązania przewidziane w ustawie określają środki wyrównywania szans osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępu do podmiotów publicznych. Określone zostały one w art. 6 ustawy, który wskazuje na główne sposoby zapewnienia dostępności w wymiarze architektonicznym, cyfrowym i informacyjno-komunikacyjnym., W praktyce obejmują one zarówno uniwersalne projektowanie nowych działań i rozwiązań, jak i stosowanie racjonalnych usprawnień w usuwaniu istniejących barier. Ustawa zawiera następujące mechanizmy:

1. Koordynacja procesu zapewniania dostępności

Ustawa dostarczyła ram systemowych dla zapewnienia dostępności w politykach publicznych. Działania koordynacyjne realizuje minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego. Inicjuje on i monitoruje zapewnienie dostępności w różnych politykach publicznych na poziomie rządowym. Istotnym elementem zapewnienia koordynacji działań są prace prowadzone przez Radę Dostępności, która jako organ konsultacyjno-doradczy doradza ministrowi w zakresie zarządzania dostępnością. Rada w sposób kolegialny wypracowuje i rekomenduje do wdrożenia rozwiązania dla różnych sektorów i polityk publicznych. Na poziomie niektórych kategorii podmiotów publicznych wprowadzono funkcję koordynatora dostępności. Zobowiązany do jego wyznaczenia jest każdy organ władzy publicznej, w tym organ administracji rządowej i samorządowej, organ kontroli państwowej i ochrony prawa oraz sądy i trybunały. Funkcja koordynatora dostępności ma w wielu instytucjach charakter formalny i nie jest powiązana z realnymi kompetencjami.

2. Certyfikacja dostępności

Jednym z rozwiązań zaproponowanych w ustawie jest wprowadzenie mechanizmu certyfikacji dostępności. Instrument jest skierowany wyłącznie do podmiotów prywatnych i organizacji pozarządowych i ma na celu potwierdzenie na podstawie przeprowadzonego audytu, czy dany podmiot zapewnia dostępność siedziby czy usług osobom ze szczególnymi potrzebami. Instrument stanowi zachętę dla przedsiębiorców i umożliwia obniżenie o 5% wpłat na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (dotyczy podmiotów do tego zobowiązanych przepisami odrębnymi) jako sankcja za nieosiągnięcie 6% wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

3. Postępowanie skargowe

Ustawa wprowadziła możliwość zgłoszenia skargi na brak dostępności podmiotu publicznego. Każda osoba jest uprawniona do poinformowania o braku dostępności. Natomiast każda osoba ze szczególnymi potrzebami lub jej przedstawiciel ustawowy, ma prawo wystąpić do podmiotu publicznego z wnioskiem o zapewnienie dostępności architektonicznej i/lub informacyjno-komunikacyjnej. W przypadku, gdy podmiot nie zapewni wnioskodawcy dostępności, ma on prawo złożyć do PFRON skargi na brak dostępności. Pozytywne rozpatrzenie skargi skutkuje nakazem zapewnienia dostępności w określony sposób. Brak realizacji nakazu może skutkować nałożeniem grzywny.

4. Fundusz Dostępności

Na podstawie zapisów ustawy utworzono Fundusz Dostępności. Głównym przeznaczeniem Funduszu jest udzielanie pożyczek z przeznaczeniem na dostosowanie budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnictwa wielorodzinnego do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. Wsparcie udzielane jest w formie pożyczki lub kredytu bankowego (z możliwością częściowego umorzenia) lub dotacji na częściową spłatę kapitału i odsetek od pożyczek i kredytów bankowych udzielanych ze środków innych niż środki Funduszu.

5. Zmiany w przepisach

Ustawa wprowadziła szereg zmian do obowiązujących ustaw. Dzięki temu stosowane jest nie tylko podejście horyzontalne ale również dedykowane (punktowe) do procesu uzupełniania polityk publicznych o kwestie dostępności. Zaproponowane w projekcie ustawy zmiany dotyczą wybranych ustaw.

- 1) Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506).
- 2) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1983 oraz z 2019 r. poz. 115 i 730).
- 3) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2018 r. poz. 1202, z późn. zm¹).
- 4) Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 913, z późn. zm.).
- 5) Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz. U. z 2018 r. poz. 2187, z późn. zm.²).
- 6) Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2019 r. poz. 945).
- 7) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1945 oraz z 2019 r. poz. 60, 235, 730 i 1009).
- 8) Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 i 2245 oraz z 2019 r. poz. 730).
- 9) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r. poz. 1614, 2244 i 2340).
- 10) Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2017 r. poz. 1318, z późn. zm.³).
- 11) Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz. U. z 2018 r. poz. 2016 i 2435 oraz z 2019 r. poz. 730).
- 12) Ustawa z 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2018 r. poz. 1398 oraz z 2019 r. poz. 730).
- 13) Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o ułatwieniach w przygotowaniu i realizacji inwestycji mieszkaniowych oraz inwestycji towarzyszących (Dz. U. poz. 1496 oraz z 2019 r. poz. 630).
- 14) Ustawa z dnia 23 października 2018 r. o Solidarnościowym Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1848, z późn. zm.)..

2. Podmioty, na które oddziałuje ustawa

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Podmioty publiczne, w tym:	65 603 Uwaga: jest to wielkość przybliżona, ustalona na	liczba podmiotów wpisanych w rejestrze REGON, według stanu rejestru na dzień 30 kwietnia 2018 r. ⁴	W zakresie obowiązku zapewnienia dostępności w aspekcie architektonicznym, cyfrowym oraz informacyjno-

¹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2018 r. poz. 1276, 1496, 1669 i 2245 oraz z 2019 r. poz. 51, 630, 695 i 730.

² Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2018 r. poz. 2243 i 2354 oraz z 2019 r. poz. 326, 730, 875 i 1074.

³ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2017 r. poz. 1524, z 2018 r. poz. 1115, 1515, 2219 i 2429 oraz z 2019 r. poz. 150, 447 i 730.

⁴ Pismo GUS GUS-IV1S03.7032.8.2018.1.

	<p>podstawie katalogu danych którym dysponuje GUS. Należy zauważyć że jest to wartość najprawdopodobniej zaniżona, gdyż obejmuje wyłącznie podmioty których danymi dysponuje GUS. Analogiczną wartość przyjęto dla OSR ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych podmiotów publicznych, uchwalonej kilka miesięcy wcześniej.</p>		<p>komunikacyjnym.</p> <p>Zgodnie z danymi z raportowania stanu zapewniania dostępności, które dotychczas prowadzono w 2021 r. i 2025 r raporty wypełnia 57 tys. – 60 tys. podmiotów publicznych. Można uznać że ta liczba podmiotów identyfikuje swoje obowiązki wynikające z ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (UZD) mimo że ustalone na potrzeby raportowania katalogi podmiotów zobowiązanych do raportowania obejmują ponad 65 tys. podmiotów.</p> <p>Trudnością na poziomie prawa krajowego jest fakt braku jednej definicji prawnej podmiotu publicznego- co najmniej kilka ustaw np. Ustawa z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych , czy ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne definiują tę kwestie odmiennie.</p>
1) organy władzy, administracji rządowej	2 759		
2) organy kontroli państwowej i ochrony prawa (bez służb specjalnych)	111		
3) sądy i trybunały	476 (w tym sądy wojskowe, administracyjne i wydziały zamiejscowe)		
4) wspólnoty samorządowe	3 027		
5) jednostki budżetowe (z wyłączeniem podmiotów wskazanych w pkt 1,2,3)	51 146		
6) samorządowe zakłady budżetowe	1 343		
7) instytucje gospodarki budżetowej	15		
8) fundusze -własność Skarbu Państwa lub własność państwowych osób prawnych	6		
9) Zakład Ubezpieczeń Społecznych (centrala, 43 oddziały terenowe i 280 inspektoratów i biur terenowych)	324		
10) Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (centrala, 16 oddziałów regionalnych i 256 terenowych)	273		
11) Narodowy Fundusz Zdrowia (centrala i 16 oddziałów wojewódzkich)	17		
12) samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej	1 306		

13) uczelnie - własność Skarbu Państwa lub własność państwowych osób prawnych	133		
14) Polska Akademia Nauk	1		
15) instytuty Polskiej Akademii Nauk	37		
16) instytucje kultury - własność Skarbu Państwa lub własność państwowych osób prawnych lub własność jednostek samorządu terytorialnego lub samorządowych osób prawnych	4 568		
17) samorządowe osoby prawne w rozumieniu art. 9 pkt 14 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 o finansach Publicznych	18		
18) Służby specjalne	40		
19) Kancelaria Sejmu, Kancelaria Senatu, Kancelaria Prezydenta	3		

Osoby ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu projektowanej ustawy	Szacuje się, że w różnych okresach życia nawet ok. 30% społeczeństwa może doświadczać szczególnych potrzeb, czyli ponad 12 mln osób.	Dane z: stat.gov.pl	Korzyści z wprowadzenia ustawy, polegające na poprawie samodzielności i niezależności w korzystaniu z usług podmiotów publicznych.
Spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, towarzystwa budownictwa społecznego, zarządcy budynków wielorodzinnych	spółdzielnie mieszkaniowe – ok. 4,4 tys. podmiotów zarządzających ok. 3 438,8 tys. mieszkań, wspólnoty mieszkaniowe – ok. 186,7 tys. podmiotów zarządzających ok. 3 873,2 tys. mieszkań, towarzystwa budownictwa społecznego/społeczne inicjatywy mieszkaniowe – ok. 335 podmiotów posiadające ok. 114,3 tys. mieszkań, 2 477 gmin zarządzających ok. 755,7 tys. mieszkań, dodatkowo ok. 75,5 tys. mieszkań w posiadaniu Skarbu Państwa i zakładów pracy	Dane z: GUS, MRiT	Możliwość poprawy dostępności w budynkach mieszkalnictwa wielorodzinnego.
Osoby prawne, utworzone w szczególnym celu zaspokajania potrzeb o charakterze powszechnym, niemających charakteru przemysłowego ani handlowego – zgodnie z art. 3 projektu ustawy.	Brak danych do oszacowania	Brak danych do oszacowania	W zakresie zapewnienia dostępności w aspekcie architektonicznym, cyfrowym oraz informacyjno-komunikacyjnym o ile spełniają warunki określone w art. 6 ustawy.
Podmioty prywatne (w tym przedsiębiorcy) i organizacje pozarządowe o ile realizują zadania lub zamówienia z wykorzystaniem środków publicznych	Dane trudne do oszacowania	Dane te są trudne do oszacowania ze względu na dużą zmienność oraz rozproszenie terytorialne i organizacyjne tych podmiotów.	Obowiązek zapewnienia dostępności w zakresie określonym umową z podmiotem zlecającym.

3. Celowość wprowadzenia ustawy – zestawienie porównawcze w odniesieniu do sytuacji sprzed zmiany

Ocena <i>ex-ante</i>	Ocena <i>ex-post</i>
3.1 Zakładane cele (oczekiwany efekt) wprowadzenia ustawy	3.3 Stopień realizacji celów ustawy
Rozwiązania przyjęte w projekcie ustawy miały przyczynić się do zwiększenia dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej w obszarach, za które odpowiedzialne są podmioty publiczne, realizujące zadania publiczne, tak by stały się powszechnym elementem działań, dzięki którym obiekty, instytucje, informacje, usługi i świadczenia w zakresie życia społecznego, politycznego, gospodarczego i kulturalnego będą na równi dostępne dla osób z niepełnosprawnościami. Jednocześnie, podejmując działania na rzecz poprawy dostępności podmiotów publicznych, należy wziąć pod uwagę związane z tym	Na podstawie art. 11 ust. 7 UZD dwukrotnie, od 2019 r. przygotowano raport o stanie zapewnienia dostępności podmiotów publicznych w Polsce. Pierwsze raportowanie zostało przeprowadzone w 2021 r. i objęło ok. 65 tys. podmiotów publicznych, z czego 57,7 tys. złożyło raport. Pokazało, że rok po wejściu w życie ustawy o zapewnianiu dostępności, większość z podmiotów publicznych pozostawała niedostosowana dla osób ze szczególnymi potrzebami. Poziom dostępności ogółem dla całego kraju wyniósł wówczas ok. 41%, co znaczy, że ponad połowa podmiotów nie zapewniała minimalnych wymagań dostępności wynikających z ustawy. Najlepsze rezultaty osiągnął wskaźnik dostępności cyfrowej (ok. 50%). W przypadku dostępności

skutki społeczno-gospodarcze. Można je podzielić na dwa rodzaje:

1. Efekty społeczne

Przyjęte na podstawie ustawy rozwiązania architektoniczne czy komunikacyjne miały wychodzić naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom zarówno seniorów jak i osobom ze szczególnymi potrzebami. Ze względu jednak na uniwersalny charakter planowanych rozwiązań, mogą one służyć także osobom bez szczególnych potrzeb (np. windy, podjazdy, informacja głosowa, oznaczenia dotykowe).

To co jest dostępne dla osób ze szczególnymi potrzebami jest najczęściej także przyjazne i bezpieczne dla ogółu społeczeństwa. Ocenia się, że nawet ok. 30% społeczeństwa może mieć trwałe lub czasowe ograniczenia w zakresie mobilności czy percepcji. Należą do nich: ludzie poruszający się przy pomocy sprzętu wspomagającego (nie tylko osoby niepełnosprawne, ale także seniorzy tj. kul, lasek, balkoników, protez, wózków inwalidzkich), z uszkodzonym narządem słuchu, wzroku, z trudnościami manualnymi i poznawczymi (np. po udarze), w ciąży, z wózkiem dziecięcym, z ciężkim bagażem oraz innych słabszych fizycznie (np. w wyniku choroby) i mających trudności w poruszaniu się. Przewidywane w OSR skutki społeczne niniejszej ustawy to:

1. pełniejsza realizacja praw człowieka do niezależnego i samodzielnego życia oraz do udziału w życiu zarówno lokalnej społeczności, jak i poczucie przynależności do wspólnoty narodowej;
2. realne wsparcie osób ze szczególnymi potrzebami i ich rodzin w codziennym funkcjonowaniu społecznym;
3. poprawa spójności społecznej, poprzez włączenie grup najbardziej zagrożonych ryzykiem marginalizacji i umożliwienie im korzystania z życia publicznego;
4. lepsze wykorzystanie potencjału osób z niepełnosprawnościami i seniorów na rynku pracy, co przełoży się w dłuższej perspektywie na wzrost poziomu współczynnika aktywności zawodowej tych

architektonicznej wskaźnik realizacji przepisów ustawy wyniósł ok. 43%. Największym wyzwaniem pozostawało zapewnienie dostępności informacyjno- komunikacyjnej (ok. 30%). Informacje z raportowania zostały szczegółowo zaprezentowane w zbiorczym raporcie i stanowią pierwszy ogólnokrajowy zbiór informacji statystycznej o dostępności podmiotów publicznych.

Kolejne raportowanie zrealizowano w 2025 r. Wyniki badania dostępności z 2025 r. nie mogą być bezpośrednio porównywane z tymi z 2021 r. ze względu na zmianę metodologii obliczania wskaźników dostępności. Niemniej jednak przy zastosowaniu analogicznych metodyk wyliczania wskaźników co w 2021, ogólny wskaźnik dostępności w 2025 r. wyniósłby ok. 43%, byłby o ok. 2 punkty proc. lepszy niż w 2021 r. Wskaźnik dostępności architektonicznej w 2025 r. utrzymał się na poziomie zbliżonym do poziomu z 2021 r., czyli ok. 43%. Wskaźnik dostępności cyfrowej w 2025 r. wyniósł 55% (w 2021 r. – 49%). Wreszcie wskaźnik dostępności informacyjno-komunikacyjnej w 2025 r. wyniósł ok. 30%. Był nieznacznie niższy niż podczas pierwszej edycji badania (31%).

Ważnym aspektem badania przeprowadzonego w 2025 r. było rozszerzenie jego zakresu przedmiotowego o informacje nt. otrzymanych wniosków/żądań zapewnienia dostępności oraz postępowań skargowych.

1. Efekty społeczne

Głównym elementem wspierającym proces wdrażania przepisów UZD w tym kształtowania polityki zapewniania dostępności na poziomie krajowym stał się program rządowy usankcjonowany przepisami art. 10 ustawy.

W wyniku jego działań przeprowadzono szereg inicjatyw poprawiających stan dostępności w wielu aspektach codziennego funkcjonowania osób ze szczególnymi potrzebami i ich rodzin. Efekty realizacji programu jako narzędzia realizacji zadań ministra ds. polityki regionalnej opisanych w art. 9 UZD przyczyniły się do poprawy warunków dla większej samodzielności życia osób ze szczególnymi potrzebami. Szczegółowy opis osiągniętych rezultatów programu jest prezentowany na stronie <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc/program/> Poniżej zostały wymienione jego wybrane efekty z lat 2018 – 2025, pozujące skalę oddziaływania programu w aspektach wskazanych w OSR. Jednocześnie należy podkreślić że poza danymi w ww. raportowania stanu zapewniania dostępności przez podmioty publiczne oraz bieżącym monitorowaniem funkcjonowania mechanizmów UZD takich jak np. Fundusz Dostępności, postępowanie skargowe i certyfikacja - nie były prowadzone badania i analizy pozwalające na opisanie w sposób szczegółowy wpływu funkcjonowania ustawy na kwestie opisanie w pkt 1- 10 w efektach społecznych w OSR UZD.

(1, 2, 3, 6)

Inwestycje realizowane w projektach, konkursach i innych działaniach ujętych w programie doprowadziły do realnej poprawy dostępności w podmiotach i przestrzeni publicznej w niemal co trzeciej gminie w Polsce.

Zmiany poprawiające infrastrukturę i sposób świadczenia usług lub realizacji zadań przez dany podmiot były prowadzone m.in. w szkołach i na uczelniach (blisko 800 placówek), instytucjach kultury (ponad 700 podmiotów), placówkach ochrony zdrowia (ponad 400 placówek). Inwestycje związane z dostępnością były

<p>grup społecznych i będzie sprzyjać uzupełnianiu zasobów rynku pracy;</p> <p>5. włączenie do życia społecznego osób, które mają problem z mobilnością „tzw. więźniów wysokich pięter”;</p> <p>6. lepsza jakość usług publicznych, w tym komunikacji administracji publicznej z obywatelem, w ramach której obie strony mogą operować informacją w dogodnej formie, która nie pozostawia miejsca na dyskryminację i wykluczenie;</p> <p>7. poprawa dostępności kultury i dziedzictwa narodowego oraz stymulowanie rozwoju kapitału społecznego, opartego na więzi wspólnotowej, tożsamości i wspólnym kontekście historyczno-kulturowym;</p> <p>8. budowanie odpowiedzialnej i skutecznej działalności podmiotów z trzeciego sektora uwzględniających wymagania dostępności;</p> <p>9. wzrost świadomości obywateli w zakresie potrzeb związanych z dostępnością przestrzeni publicznej;</p> <p>10. wzmocnienie odpowiedzialności podmiotów publicznych za jakość świadczonych usług w interesie publicznym</p>	<p>podejmowane np. w transporcie i dotyczyły dworców (blisko 200 dworców, 1000 nowych i przebudowanych peronów i kolejowych) czy środków transportu publicznego (1800 nowych autobusów, tramwajów i wagonów).</p> <p>(2)</p> <p>Dzięki programowi uruchomiono trwale lub testowo różnego rodzaju struktury i narzędzia wspierające osoby ze szczególnymi potrzebami w ich codziennym funkcjonowaniu m.in. Centra informacyjno-doradcze (16), Ośrodki Wsparcia i Testów (19), Centra Wiedzy o Dostępności (13). Dzięki realizacji programu na rzecz dostępności do końca 2024 r. ponad 235 tys. osób skorzystało z usług społecznych i opiekuńczych na poziomie regionalnym. Formą wsparcia dedykowaną osobom ze szczególnymi potrzebami ich opiekunom są także usługi asystenckie – w trakcie realizacji programu ok. 900 jednostek samorządu terytorialnego corocznie oferuje usługi asystenckie dla OzN (dla ok 15-20 tys. osób), a dodatkowo w programie asystencji osobistej do 2024 r. ponad 120 tys. osób zostało objętych wsparciem w ramach usług opiekuńczych i asystenckich, zatrudniono prawie 3,5 tys. asystentów. Ponad 9,5 tys. objęto usługami mieszkalnictwa chronionego i wspomaganego, opracowano koncepcje wzorcowych mieszkań, dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Udzielono wsparcie dla JST na tworzenie centrów opiekuńczo – mieszkalnych i wspomaganych społeczności mieszkaniowych dla OzN – blisko 400 mln zł. W okresie 2019 - 2023 wprowadzono także transport indywidualny typu door-to-door na poziomie lokalnym, z którego skorzystało 18 000 osób w 176 jednostkach samorządu terytorialnego.</p> <p>(4)</p> <p>W 2017 r. współczynnik aktywności zawodowej (wg BAEL⁵) osób niepełnosprawnych w wieku 16-89 lat wyniósł 17,4%, wskaźnik zatrudnienia dla tej samej grupy wyniósł 15,9%, a stopa bezrobocia 8,6% (dane dostępne na Platformie SDG: https://sdg.gov.pl/statistics_glob/8-5-2/). W III kw. 2025 r. współczynnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w wieku 16-89 lat uplasował się na poziomie 19,3%, wskaźnik zatrudnienia 18,0%, a stopa bezrobocia – 6,8% (wg danych dostępnych na https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-bezrobotni-bierni-zawodowo-wg-bael/aktywnosc-ekonomiczna-ludnosci-polski-3-kwartal-2025-r-4,60.html).</p> <p>Dla osób z niepełnosprawnościami w wieku produkcyjnym 18-59/64 wartości te wyniosły:</p> <p>* na koniec 2017 roku: współczynnik aktywności zawodowej 27,7%, wskaźnik zatrudnienia 25,3% oraz stopa bezrobocia 8,6%</p> <p>* w III kw. 2025 r.: wskaźnik aktywności zawodowej 36,2%, wskaźnik zatrudnienia 33,4% oraz stopa bezrobocia 7,7%. (wg danych dostępnych na platformie https://niepelnosprawni.gov.pl/baza-wiedzy/niepelnosprawnosci-w-liczbach/rynek-pracy/2155-2/).</p> <p>O ile zatem można zaobserwować, że na przestrzeni lat wdrażania ustawy poprawiły się kluczowe wskaźniki aktywności zawodowej</p>
--	--

⁵ Dane pochodzą z reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), prowadzonego w cyklu kwartalnym metodą obserwacji ciągłej (ruchomy tydzień badania), pozwalającej na zilustrowanie sytuacji na rynku pracy w okresie całego kwartału. Badaniem objęte są osoby w wieku 15-89 lat będące członkami gospodarstw domowych w wylosowanych mieszkaniach. Poza zakresem badania pozostają członkowie gospodarstw domowych przebywający (uwzględniany jest całkowity czas pobytu faktyczny i planowany) 12 miesięcy lub więcej za granicą oraz w gospodarstwach zbiorowych (takich jak: hotele pracownicze, domy studenckie, internaty, domy opieki społecznej, itp.) oraz osoby bezdomne.

osób z niepełnosprawnościami⁶, o tyle nie były prowadzone badania potwierdzające jaki wpływ na tą poprawę miało faktycznie funkcjonowanie samej UZD. Trudno zresztą taki wpływ przypisywać bezpośrednio tym przepisom, z uwagi na fakt, nie zawierają one bezpośrednich regulacji ani zobowiązań w kwestii zatrudnienia. To raczej program rządowy (Dostępność Plus) zawierał szereg działań i środków skierowanych na wsparcie rynku pracy dla osób z niepełnosprawnościami (rozwój ekonomii społecznej, dofinansowanie środków transportu indywidualnego, program :”Stabilne zatrudnienie”) - zarówno w kontekście tworzenia miejsc pracy, rozwoju programów stażowych, czy wsparcia podmiotów publicznych w przygotowaniu się do zatrudnienia OZN (wsparcie szkoleniowe, doradcze, poprawa dostępności w budynkach i ich otoczeniu). Można zatem tylko przypuszczać, że projekty ujęte w ww. programie miały pozytywny ale nieoszacowany i niezwerifikowany wpływ na poprawę tego wskaźnika.

(5)

Na mocy art. 35 ustawy o zapewnianiu dostępności powołano Fundusz Dostępności (FD), którego zarządzanie powierzono Bankowi Gospodarstwa Krajowego (BGK). Ze środków funduszu udzielane są preferencyjne pożyczki (nisko oprocentowane i do 50% umarżalne) skierowane głównie do spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych na dostosowania w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych oraz do sektora publicznego na dostosowania w budynkach użyteczności publicznej do potrzeb osób mających trwałe lub czasowe ograniczenia w mobilności czy percepcji. Ze środków FD realizowane są inwestycje takie jak montaż lub wymiana windy, domofonów, podjazdów czy platform. Inwestycje objęte wsparciem mogą dotyczyć przebudowy, rozbudowy lub modernizacji budynków oraz terenów bezpośrednio wokół nich. Do końca marca 2026 r. złożono 721 wniosków na kwotę 735 mln zł. Podpisano 458 umów, z czego blisko 140 umów związanych było z inwestycjami w mieszkalnictwie wielorodzinnym, ponad 240 dla spółdzielni mieszkaniowych, 4 dla товариств budownictwa społecznego (TBS), ponad 90 na usprawnienia w budynkach użyteczności publicznej. Łączna wartość zawartych umów to ponad 400 mln zł. Zdecydowana większość, bo ponad 225 mln zł przeznaczone zostało na modernizację wind, a ponad 111 mln zł na budowę nowych wind. Nieco ponad 52 mln zł zostało przeznaczone na inne modernizacje. Od początku funkcjonowania instrumentu zrealizowano 380 inwestycji o wartości ponad 303 mln zł, z czego blisko 28 mln zł zostało spłaconych. Instrument cieszy się bardzo dużym zainteresowaniem. Jest zdecydowanie niedofinansowany. Duże zainteresowanie powoduje, że środki uruchamiane w danym roku szybko się wyczerpują i szacuje się, że popyt na środki tego funduszu został zaspokojony na poziomie niespełna 60%. Popularność instrumentu jest obecnie bardzo duża co potwierdza fakt składania wniosków w ogłaszanych naborach na kwotę ok 200 % większa niż zasoby. Działanie FD wprost przyczynia się do rozwiązywania problemów tzw. „więźniów 4 piętra”. Jednocześnie jednak zapotrzebowanie na pożyczki znacząco przewyższa dostępne środki – co pokazuje iż zasilenie FD jest

⁶ Należy zwrócić uwagę na zmianę definicji w BAEL od I kwartału 2021 – pytania o aktywność w badaniu dotyczą osób w wieku 15-89 lat., zmieniła się definicja osoby pracującej, co rzutuje ostatecznie na liczbę osób pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo oraz na wskaźniki. **GUS informuje, że dane od I kw. 2021 są nieporównywalne z wcześniejszymi szeregami czasowymi.**

niewystarczające i powinno być zwiększone. (należy zaznaczyć iż w latach 2020 i 2023 FD został zasilony jedynie kwotą 5 mln zł z budżetu państwa, co odbiegało znacznie do kwot wynikających z art. 72 UZD na lata te przewidziano 170 mln - niewypłacone środki nie zostały uzupełnione na późniejszym etapie jego działania). Instrument ten okazał się trafny i potrzebny, jednak jego skala jest niewystarczająca w stosunku do istniejących potrzeb. Jego skuteczność może być zwiększona poprzez dokapitalizowanie Funduszu. Szacunki wskazują na konieczność dokonania kilkudziesięciu tysięcy (20-30 tys.) inwestycji w dźwigi osobowe w blokach mieszkalnych aby kompleksowo zaadresować ten problem.

(6)

Dwa przeprowadzone ogólnopolskie procesy raportowania dostępności (zgodnie z art. 11 UZD) o których mowa na wstępie cz. 3.3 obrazują wskaźniki realizacji przez podmioty publiczne wymagań w zakresie dostępności komunikacyjnej. Z danych za 2025 r. wynika że nadal 2/3 podmiotów nie spełnia tego wymagania. Jednocześnie dane z raportów wskazują też na niskie wykorzystanie instrumentu w postaci wniosku o komunikację w formie preferowanej przez osobę ze szczególnymi potrzebami (art. 6 pkt 3lit d) - w obu edycjach raportowania wpływ takich wniosków zadeklarowało tylko blisko 270 podmiotów. Co pokazuje że być może instrument ten nie jest poprawnie zaadresowany w ustawie i mógłby być uprawnieniem zgłaszanym „na żądanie” zamiast stanowić element obligatoryjny wymagań minimalny w każdym podmiocie publicznym. Niewielka jest także nadal skala wykorzystania PJM w podmiotach publicznych. W 2025 r. tylko 17% podmiotów które złożyły raport zapewnia osobisty kontakt z tłumaczem PJM (w 2021 r. 14, 3%) a 10% zapewnia wykorzystania PJM przez stronę internetową (w 2021 - tylko 5%).

(7)

Działaniami programu wspierającymi osiągnięcie skutków społecznych w obszarze kultury są te polegające m.in. na opracowaniu modelu dostępnej instytucji kultury zawierającego wskazówki dla poprawy dostępności budynków instytucji kultury jak i ich oferty oraz liczne granty finansowe dla tych instytucji. Szacuje się że w latach 2019 – 2025 r. wsparcie na poprawę dostępności kultury uzyskało ok. 716 instytucji kultury. Z informacji posiadanych przez MFIPR wynika także, że wiele instytucji kultury mimo braku obowiązku wynikającego z przepisów prawa (art. 14) wyznacza np. koordynatora ds. dostępności, co znacząco podnosi jakość i dostępność realizowanych przez nie zadań. Jednocześnie z wyników raportowania stanu dostępności w 2025 r. wynika, że podmioty publiczne zaliczane do sektora kultury uzyskały najniższy średni wskaźnik dostępności (31%) spośród 7 badanych kategorii podmiotów.

(8)

Budowa kompetencji i zdolności NGO's do wspierania środowisk osób z niepełnosprawnościami czy podmiotów prywatnych we wdrażaniu dostępności jest także elementem wsparcia ww. programu. Do końca 2024 r. ponad 130 organizacji pozarządowych i partnerów społecznych zostało przeszkolonych w zakresie monitorowania prawa pod kątem dostępności lub prowadzenia audytów dostępności czy tworzenia napisów na żywo. Wsparcie o podobnym charakterze jest kontynuowane w kolejnych konkursach z funduszy europejskich w latach 2021- 2027.

Jednocześnie mechanizmy skierowane do NGO ujęte w samej UZD są w niewielkim stopniu wykorzystywane – NGO nie sięgają po

certifikat dostępności o którym mowa w art. 19 ustawy, czego główną przyczyną jest brak realnych zachęt by takiej certyfikacji się poddać. Dodatkowo, jak potwierdzają wyniki ewaluacji skuteczności wdrażania przepisów ustawy zlecone przez MFIPR w 2024 r⁷ w niewielkim stopniu realizowane są także obowiązki podmiotów publicznych związane z określaniem wymagań dostępności które mają być stosowane m.in. przez NGO czy innych niepublicznych wykonawców zamówień, czy zdań publicznych (art. 4 ust 3).

(9)

Nie były prowadzone szeroko zakrojone badania dotyczące świadomości społecznej dot. przepisów ustawy lub ogólnej świadomości nt. dostępności. Natomiast w 2024 r. MFIPR zleciło realizację⁸ ewaluacji skuteczności wdrażania przepisów ustawy, którym objęto także 365 osób ze szczególnymi potrzebami. Wyniki tego badania wskazują że 33,33% badanych osób ze szczególnymi potrzebami słyszało o ustawie i jednocześnie 66,67% badanych nie wie, że może złożyć wniosek o zapewnienie dostępności. Wskazuje to, że poziom świadomości społecznej dotyczącej wymagań ustawy pozostaje niski.

Z badania tego wynika, że najwyższy poziom wiedzy w zakresie obowiązujących przepisów ustawy cechuje grupę osób bezpośrednio zaangażowanych w jej wdrażanie – tj. koordynatorów i koordynatorek ds. dostępności oraz osób eksperckich działających na rzecz osób ze szczególnymi potrzebami lub dostępności.

(10)

Podstawowym narzędziem zaprojektowanym w UZD w celu zwiększenia odpowiedzialności podmiotów publicznych za wymagania w obszarze dostępności jest postępowanie skargowe (rozdział 4). Obejmuje ono 3 etapy:

- informowania o braku dostępności (nieobligatoryjny),
- wnioskowania o jej zapewnienie,
- zaskarżania jej braku.

Narzędzia te zostały pomyślane jako sposób dyscyplinowania podmiotów publicznych które nie stosują obowiązków określonych w ustawie. Z powołanej powyżej ewaluacji wynika, że ponad połowa badanych osób ze szczególnymi potrzebami nie ma jednak świadomości możliwości skorzystania z tych narzędzi. Potwierdzają to też dane uzyskiwane przez MFIPR od PFRON, jako podmiotu właściwego do porozpatrywania skarg na brak dostępności. Do końca 2025 r. złożono 234 skargi z czego 124 były procedowane jako poprawne formalnie. Na ich podstawie wszczęto: 72 postępowania dotycząc braku dostępności architektonicznej i na brak dostępności informacyjno-komunikacyjnej. Wydano 3 decyzje nakazujących zapewnienie dostępności. Wykonano 9 decyzji. W przypadku 4 niewykonanych decyzji wystąpiono z wnioskiem o nałożenie grzywny. Niska liczba skarg nie musi oznaczać wysokiego poziomu dostępności, lecz może wynikać z ograniczonej świadomości obywateli w zakresie przysługujących im uprawnień.

Przewidywane skutki społeczne ustawy o charakterze szczegółowym to:

1. przyspieszenie procesu poprawy dostępności podmiotów publicznych i umożliwienie osobom ze szczególnymi potrzebami uczestniczenia w życiu

Przewidywane skutki społeczne ustawy o charakterze szczegółowym :

(1)

Stopień poprawy dostępności podmiotów publicznych w Polsce monitorowany jest na podstawie raportów składanych co 4 lata.

⁷ Badanie realizowało konsorcjum Fundacja Aktywizacja, Fundacja na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami, Inwestrada sp. z o.o., Panią Agatą Gawską i Sylwią Daniłowską

⁸ Jw.

<p>publicznym na równi z innymi, w sposób możliwie samodzielny;</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. wprowadzenie do podmiotów publicznych podejścia do obywatela jak do klienta oczekującego usług państwowych na wysokim poziomie. Poprawa jakości usług publicznych i obsługi w urzędach prowadzi do wzrostu zaufania obywateli do państwa i jego instytucji, co w konsekwencji może przyczyniać się do poprawy jakości życia obywateli, zwiększa poziom kapitału społecznego i redukuje koszty transakcyjne; 3. wprowadzenie do polskiego systemu prawnego definicji osoby ze szczególnymi potrzebami, definicji uniwersalnego projektowania i racjonalnych usprawnień, co skutkowało zwiększeniem podaży dostępnej architektury – także poza sferą publiczną ze względu na szerszy charakter oddziaływania ustawy (zobowiązanie podmiotów korzystających ze środków publicznych do zapewniania dostępności w zakresie wykorzystania tych środków); 4. zaproponowanie narzędzia w postaci fakultatywnej certyfikacji dostępności. Dla certyfikowanego podmiotu certyfikat to potwierdzenie dostępności na rzecz osób z ograniczoną sprawnością. Dla osób trzecich – to wyraźny sygnał, że dany podmiot zwiększa dostępność swojego obiektu dla co najmniej dodatkowych 12% społeczeństwa; 5. elastyczność zapisów ustawy dająca możliwość spełnienia nałożonych obowiązków – przy zachowaniu celu któremu ona służy a więc zapewnieniu faktycznej dostępności do podmiotów publicznych objętych regulacją. Ideą ustawy nie było zmuszanie do budowania nowych budynków ale wskazanie rozwiązań, które zapewnią że każdy obywatel będzie miał możliwość skorzystania z usług podmiotu publicznego; 6. istotnym krokiem na przód w zapewnieniu dostępności dla wszystkich obywateli jest m.in. wyznaczenie osoby odpowiedzialnej za dostępność podmiotu i za koordynowanie procesu zapewniania dostępności na poziomie urzędu. Część urzędów samorządowych już od wielu lat na własną rękę rozwija ten proces i wyznacza pracowników odpowiedzialnych w tym zakresie, jednak są to z reguły duże miasta. Dzięki ustawie ten mechanizm wsparcia stanie się powszechnie dostępny nawet w mniejszych miejscowościach; 7. ustawa proponuje także szereg zmian w przepisach szczegółowych, które ułatwią codzienne funkcjonowanie w przestrzeni publicznej i pomogą w załatwieniu codziennych spraw osób ze szczególnymi potrzebami – m.in.: <ul style="list-style-type: none"> – wprowadzenie dostępności do wymogów formalnych, jakim powinny odpowiadać zgłaszane projekty w ramach budżetu obywatelskiego; – ustanowienie obowiązku wskazywania przez instytucje kultury, w jaki wykorzystanie środków z 	<p>(zgodnie z art. 14). Informacje o wynikach tego procesu prowadzonego w 2021 i 2025 opisano na wstępie niniejszego punktu. <u>Postęp poprawy dostępności na przestrzeni 4 lat można uznać za istotny ale niewystarczający - nadal więcej niż połowa podmiotów publicznych w Polsce nie spełnia wymagań minimalnych dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno – komunikacyjnej</u> określonych w art. 6 UZD.</p> <p>(2)</p> <p>Mechanizmem ustawy mającym poprawić obsługę obywateli ze szczególnymi potrzebami w sektorze publicznym jest funkcja koordynatora ds. dostępności obowiązkowa w niektórych podmiotach publicznych. Ustawa nie przewiduje jednak mechanizmów monitorowania spełniania tego obowiązku ani sankcji za brak jego spełniania. Z danych uzyskiwanych w oparciu o dobrowolne deklaracje osób pełniących tę funkcję lub podmiotów wyznaczających koordynatorów wynika, że co najmniej 3000 podmiotów publicznych wyznaczyło taką funkcję. Koordynator ma zadania związane z poprawą dostępności urzędu w aspekcie art. 6 ale też wsparciem osób ze szczególnymi potrzebami w korzystaniu z usług podmiotu. Wobec braku mechanizm monitorowania koordynatorów dostępności nie ma wielu informacji potwierdzających skuteczność tej funkcji z punktu widzenia samych osób ze szczególnymi potrzebami.</p> <p>Z powołanego badania ewaluacyjnego działania przepisów UZD wynika że tylko 46% spośród badanych 365 osób ze szczególnymi potrzebami wskazało że zwróciłoby się do takiej osoby w podmiocie publicznym o pomoc w zapewnieniu dostępności. Jednocześnie wprowadzenie ww. funkcji jest dobrze oceniane w ww. ewaluacji - dzięki tej funkcji tematyka dostępności jest zaakcentowana w danym podmiocie, ale jednocześnie aby działania koordynatorów mogły być skuteczne potrzebne byłoby wzmocnienie tej funkcji. Pozytywnym i nieoczekiwanym skutkiem funkcjonowania przepisów art. 14 ustawy jest fakt iż mimo wyraźnego braku takiego obowiązku funkcję koordynatora wyznaczają często podmioty takie jak instytucje kultury, czy uczelnie i szkoły niepubliczne.</p> <p>Trzeba zaznaczyć że MFIPR nie ma informacji nt. realizacji badań oceniających zmiany sposobu obsługi klientów w kontekście obowiązywania przepisów UZD</p> <p>(3)</p> <p>Definicja osoby ze szczególnymi potrzebami wprowadzona ustawą została przywołana w co najmniej w 14 ustawach zmienianych wraz z jej wejście w życie. Jednocześnie, w kluczowej dla kształtowania warunków rozwoju dostępności architektonicznej ustawie Prawo Budowlane (PB) przywołano terminu „osoby ze szczególnymi potrzebami” (art. 7 ust. 4, 9 ust. 1, 34 ust. 2) oraz dokonano rozszerzenia definicji pojęcia „osoba niepełnosprawna” (poprzez odwołanie do Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych i wskazanie na osoby starsze) tak że termin ten jest zbliżony zakresem do pojęcia osoby ze szczególnymi potrzebami (art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy Prawo Budowlane.) Zapis art. 5 ust. 1 pkt 4 ww. ustawy wymaga zapewnienia niezbędnych warunków do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez ww. osoby. Definicję tę powiela rozporządzenie wykonawcze do ww. ustawy - rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie określające zasady i techniczne parametry dotyczące projektowania budynków (dalej: Warunki Techniczne lub WT). W pozostałych ww. art. PB wskazano na:</p> <p>*art. 7 ust 4 - konieczność wydania WT wydanych przez właściwych ministrów z uwzględnieniem potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami co koresponduje z art. 66 UZD. Trzeba</p>
---	---

<p>dotacji celowej uwzględni potrzeby osób ze szczególnymi potrzebami;</p> <ul style="list-style-type: none"> – wprowadzenie możliwości uzyskania dofinansowania do zamiany mieszkania, w sytuacji braku możliwości dostosowania dotychczas zajmowanego lub jeżeli dostosowanie jest nieracjonalne ekonomicznie; – wprowadzenie prawa do otrzymywania ogólnych warunków umów prawa bankowego oraz regulaminów w formach dostępnych dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami takich jak: nagranie audio, nagranie wizualne treści w Polskim Języku Migowym, wydruk w alfabecie Braille’a; – prawo do otrzymania w szpitalu informacji o stanie zdrowia, w sposób zrozumiały, w szczególności w formie dostosowanej do możliwości percepcyjnych i potrzeb komunikacyjnych (np. w języku migowym). 	<p>jednak zaznaczyć że termin na wdrożenie nowych WT został zmieniony w stosunku do pierwotnych założeń UZD - zmiany miały być dokonane w ciągu 36 miesięcy od wejścia w życie ustaw, jednak w wyniku zmian UZD w 2022 i 2024 r. termin ten został przesunięty na wrzesień 2026 r. Opóźnia to znacząco proces ważnych dla dostępności zmian w architekturze zwłaszcza wielorodzinnej</p> <p>*art. 9 ust 1 - zabrania stosowania odstępstw w stosowaniu WT które miałyby negatywny wpływ na użyteczność obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby ze szczególnymi potrzebami</p> <p>*art. 34 ust 2 – nakazuje określenie w zakresie i treści projektu budowlanego niezbędnych warunków do korzystania z obiektu przez osoby ze szczególnymi potrzebami. Trzeba zaznaczyć iż mimo formalnego wprowadzenia takiego obowiązku nie ma mechanizmów odpowiedniej weryfikacji jego spełnienia . tym samy opis w tym zakresie może być zdawkowy , niekonkretny a mimo to projekt może zostać przyjęty.</p> <p>(4)</p> <p>Przepisami ustawy wprowadzono mechanizm zachęty dla przedsiębiorców i organizacje pozarządowe dotyczące certyfikacji dostępności. W 2021 r. przeprowadzono pierwszy nabór podmiotów dokonujących certyfikacji i utworzono wykaz 30 takich podmiotów (obecnie jest ich 29), opublikowany internetowej MFIPR (link do strony z wykazem). Od uruchomienia mechanizmu certyfikacji wydano 29 certyfikatów – ich lista zgodne z wymaganiem art. 28 UZD jest publikowana na stronie MFIPR (link do strony z listą certyfikatów). Pomimo notowanego krokowego wzrostu liczby wydanych certyfikatów należy uznać skuteczność tego mechanizmu jako niezadowalającą. Zainteresowanie uzyskaniem certyfikatu dostępności pozostaje niewielkie w stosunku do oczekiwań określonych w OSR.</p> <p>Głównym powodem jest brak realnych zachęt wynikających z tego procesu. Jak wspomniano już powyżej sam proces certyfikacji został uregulowany w ustawie w taki sposób, iż jest on w wielu aspektach trudny dla podmiotów z wykazu (głównym problemem jest sposób ustalania stawek za realizację audytu powiązany z liczbą audytowanych obiektów i bez opcji audytu na próbie, krótki termin na realizację audytu niezależnie od liczby audytowanych budynków). Dodatkowo przepisy Rozdziału 3 w wielu miejscach są mało precyzyjne i powinny być zmodyfikowane.</p> <p>(5)</p> <p>Elastyczność stosowania przepisów ustawy zwłaszcza art. 6 ma zarówno swoich przeciwników jak i zwolenników po stronie podmiotów zobowiązanych jak i osób ze szczególnymi potrzebami. Powołane badanie ewaluacyjne dot. skuteczności przepisów UZD wskazało na zasadność wprowadzenia przepisów szczegółowych (rozporządzeń lub co najmniej wytycznych) które pokazywałyby jak w prawidłowy sposób stosować przepisy ustawy. Zdaniem ewaluatora, część podmiotów z uwagi na brak wiedzy lub ze względów ekonomicznych wybiera rozwiązania które nie są optymalne z punktu widzenia osób ze szczególnymi potrzebami (np. schodołaz).</p> <p>Faktem jest, iż szczególnie w pierwszej fazie wdrażania ustawy (2019 – 2021) skala zapytań o interpretacje przepisów art. 6 (minimalne wymagania dostępności) i 7 (możliwość stosowania rozwiązań alternatywnych zapewniających dostępność) była duża. Z uwagi na to powstało szereg podręczników, poradników i rekomendacji dla samorządów czy koordynatorów dostępności, jak również baza pytań i odpowiedzi na stronie www koordynatora procesu (MFiPR) (link do strony www. dotyczącej tematyki UZD) Pragmatyczne podejście do polityki wdrażania dostępności, ujęte w założeniach OSR UZD dawało akcept dla stosowania rozwiązań</p>
--	---

alternatywnych (zwłaszcza w okresie 24 miesięcy od wejścia w życie UZD zgodnie z treścią art. 70 UZD) oraz stosowania rozwiązań dostosowanych do potrzeb i możliwości podmiotu publicznego.

Elastyczność przepisów art 6 UZD, a także błędna interpretacja ww. art. 70 i 7 UZD są jednak jednym ze źródeł niepełnego stosowania przepisów UZD oraz ograniczonej skuteczności w niektórych przepisów. Brak precyzyjnych wymagań osłabia działanie norm prawnych pozostawiając szersze pole do interpretacji i wyszukiwania argumentów pozwalających na odstępstwa od wyrażonych w ustawie norm.

(6)

Jak wspomniano już wcześniej w UZD nie określono mechanizmu kontroli wypełniania przez podmioty publiczne obowiązku powołania funkcji koordynatora dostępności. Informacja o tym czy podmiot wyznaczył taką funkcję nie jest wymaganym elementem ani deklaracji dostępności (regulowanej ustawą z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych) ani składanego co 4 lata raportu o stanie zapewniania dostępności (art. 11 UZD). UZD w żadnym miejscu nie daje wprost ministrowi ds. rozwoju regionalnego uprawnień do wymagania informacji na temat spełniania tego obowiązku ani monitorowania liczby koordynatorów (na wzór np. liczby certyfikatów dostępności – art. 28) Jak wspomniano wcześniej bazując na art. 9 określającym zadania ministra w zakresie koordynacji polityki zapewniania dostępności MFIPR od września 2020 (moment wejścia w życie przepisów art. 14) zachęca podmioty publiczne do przekazywania informacji o wyznaczeniu koordynatora, a pozyskane informacje o podmiotach gdzie jest osoba pełniąca taką funkcję także publikuje na stronie ([link do strony z listą podmiotów które wyznaczyły koordynatora](#)). Zgodnie z tymi informacjami ok. 3000 podmiotów publicznych ma wyznaczonego koordynatora (dane te nie są aktualizowane obligatoryjnie ani weryfikowane). Trzeba zaznaczyć że są to zarówno podmioty publiczne wprost zobowiązane przepisami ustawy do posiadania takiej funkcji (organy władzy, sądy, trybunały) jak i podmioty nie zobowiązane ale rozwijające praktyki w zakresie dostępności – np. instytucje kultury takie jak muzea, tatory, domy kultury jak również uczelnie i szkoły niepubliczne a także placówki ochrony zdrowia.

(7)

Wprowadzenie ustawy dało podstawę do szeregu innych zmian związanych z kształtowaniem dostępności w politykach publicznych również na poziomie lokalnym. Kryteria związane z potrzebą zapewniania dostępności pojawiły się w procedurach oceny projektów zgłaszanych w ramach budżetu obywatelskiego. Nie jest obowiązkiem ani też praktyką powszechną ale bardziej dojrzałe samorządy wprowadzają takie rozwiązania np. Miasto Stołeczne Warszawa.

Od 2019 roku MKiDN co roku realizuje programy dotacyjne, w ramach których wspierane są m.in. przedsięwzięcia na rzecz dostępności kultury dla osób ze szczególnymi potrzebami. Do maja 2025 r. odbyło się 6 edycji programów: Kultura Dostępna, Infrastruktura Kultury, Infrastruktura domów kultury, Infrastruktura szkolnictwa artystycznego, Edukacja Kulturalna, Wydarzenia artystyczne dla dzieci i młodzieży, Kultura cyfrowa, Literatura, Partnerstwo dla książki, Promocja czytelnictwa, Czasopisma, Film i Teatr. Tylko w 2024 roku w ramach tych programów dofinansowano 77 projektów dostępnościowych na łączną kwotę 4,31 mln zł.

Działanie wspierające zamianę niedostępnych lub zakup dostępnych mieszkań dla części osób ze szczególnymi potrzebami czy osób z niepełnosprawnościami prowadzi PFRON. Realizuje on programy prezesa zarządu PREON takie jak „Dostępne mieszkanie” (modułów programu S-A-M (Samodzielność, Aktywność, Mieszkanie). Wsparcie polega na dofinansowaniu zamiany lub zakupu mieszkania - pozbawionego barier architektonicznych, znajdującego się w lokalizacji umożliwiającej samodzielne opuszczenie budynku, aż do poziomu zero przed budynkiem. Upoważnione do skorzystania ze wsparcia są osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności. Program jest uruchamiany corocznie od 2022 r. Wysokość dofinansowania zależy od lokalizacji, w której nabywane jest mieszkanie i stanowi różnicę pomiędzy ceną mieszkania nabywanego i sprzedawanego. Budżet programu na lata 2022-2025 wynosi 150 mln zł i docelowo powinno z niego skorzystać ok. 1000 osób. Mechanizm nie jest oceniany jako wysoko skuteczny. Nie ciszy się dużym zainteresowaniem. W 2022 r. w skali ogólnopolskiej wypłacono wsparcie na kwotę 31 mln zł, w 2023 r. 1,6 mln zł, podobnie w 2024 r. 1,6 mln zł. W 2025 r., do połowy roku wypłacono 5,4 mln zł. Łącznie od rozpoczęcia programu ze wsparcia skorzystało 84 osoby (1 – 2022, 20 – 2023, 39 – 2024, 24 – 2025 (do połowy roku)).

- w ustawie Prawo Bankowe art. 109 ust. 3 wprowadzono prawo osób ze szczególnymi potrzebami do wnioskowania o otrzymanie ogólnych warunków umów oraz regulaminów w formach dostępnych: nagranie audio, nagranie wizualne treści w polskim języku migowym, wydruk w alfabecie Braille'a lub wydruk z wielkością czcionki wygodną do czytania, w terminie 7 dni od zgłoszenia takiej potrzeby. MFIPR nie posiada informacji o zakresie faktycznego wykorzystania tej regulacji.

- w ustawie o Prawach Pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta w art. 12 ust. 2 wskazano, że pacjent będący osobą ze szczególnymi potrzebami, o której mowa w ustawie o zapewnianiu dostępności, ma prawo do otrzymania informacji o prawach pacjenta, w zrozumiałym dla niego sposobie, w szczególności z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się, o których mowa w ustawie o języku migowym i innych środkach komunikowania się. Stosowanie ustawy o języku migowym nie jest oceniane pozytywnie. MFIPR nie posiada informacji o zakresie faktycznego wykorzystania tej regulacji.

2. Efekty ekonomiczne

Wraz z wprowadzeniem wymagań w zakresie obowiązku zapewnienia dostępności w OSR zakładano, że pojawi się znaczące zapotrzebowanie na rynku usług i produktów pełniących takie funkcje, co może być impulsem do rozwoju firm i organizacji specjalizujących się w usługach na rzecz dostępności (np. audiodeskrypcja, tłumaczenia migowe, usługa asystencka, urządzenia tyflograficzne, podnośniki i platformy, usługi remontowo-budowlane, usługi architektów, audyty dostępności itp.).

Większości przewidywanych korzyści społecznych towarzyszyć powinny korzyści w wymiarze ekonomicznym – choć w perspektywie długofalowej dopiero. Ich precyzyjne oszacowanie było jednak trudne ze względu na złożoność regulowanej materii. Spodziewano się, że realizacja obowiązków w długim horyzoncie czasowym spowoduje eliminację barier w

2. Efekty ekonomiczne

Obserwacja rynku podaży produktów i usług dedykowanych dostępności pozwala stwierdzić, że bez wątpienia wprowadzenie tych przepisów stało się pewnym impulsem do rozwoju rynkowej oferty produktów i usług służących poprawie dostępności. Świadczy o tym m.in. systematycznie wzrastająca liczba podmiotów przystępujących do Partnerstwa na rzecz dostępności – formuły dobrowolnego zrzeszenia podmiotów z różnych sektorów zwłaszcza prywatnego które chcą popularyzować i wspierać działania ujęte w programie na rzecz dostępności. W 2025 r. Partnerstwo liczy ok. 300, gdy w 2019 r. liczyło 150, a rok wcześniej – 0. Wśród partnerów znaczącą liczbę stanowią przedsiębiorcy dostarczający na rynek coraz większą gamę produktów specjalistycznych związanych z dostępnością jak również uniwersalnych rozwiązań dla wszystkich użytkowników. Wraz z wprowadzeniem w życie mechanizmu certyfikacji skierowanego do podmiotów prywatnych, ale także wobec wprowadzenia wymagań związanych z koniecznością

szeroko rozumianej przestrzeni publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności architektonicznej budynków, w zakresie cyfrowym oraz informacyjno-komunikacyjnym, co spowoduje zwiększenie mobilności i aktywności społecznej. Zakładano, że może to skutkować zwiększoną podażą pracy wśród w szczególności grupy osób z niepełnosprawnościami, która powinna spotkać się z istniejącym obecnie dużym popytem na pracę. W połączeniu z instrumentami wsparcia zatrudnienia z innych ustaw może to skutkować wzrostem zatrudnienia. Już dziś przedsiębiorcy zwracają większą uwagę na te kompetencje i cechy osób starszych czy z niepełnosprawnościami, które czynią z nich poszukiwanych na rynku pracowników (zaangażowanie, odpowiedzialność, lojalność, doświadczenie). Brakującym elementem jest dostępność podmiotów publicznych, która umożliwi lub ułatwi tym osobom samodzielne załatwianie spraw administracyjnych, a także pracę w podmiotach publicznych.

Warto zauważyć, że ustawa tworzy **Fundusz Dostępności**, jako źródło finansowania inwestycji służących poprawie warunków architektonicznych i komunikacyjnych zarówno w przestrzeni publicznej (budynki użyteczności publicznej) jak i prywatnej (budynki wielorodzinne i zakwaterowania zbiorowego). Fundusz ten jako rozwiązanie systemowe może być zasilany z różnych źródeł, w tym ze środków wykorzystywanych wcześniej w ramach polityki spójności. Jego środki posłużą do rozwiązywania problemów z mobilnością osób o szczególnych potrzebach, co poprawi znacznie ich zdolność do aktywizacji społecznej i zawodowej, a w konsekwencji pozytywnie wpłynie na gospodarkę. Dodatkowo pojawi się zwiazany z uruchomieniem tego funduszu impuls rozwojowy dla architektury, usług projektowych i budowlanych, w wyniku zwiększonego zapotrzebowania i możliwości finansowania rozwiązań sprzyjających poprawie dostępności (np. windy, podjazdy, przebudowy).

Dostępność może stanowić przewagę konkurencyjną, która jest już dostrzegana przez niektóre firmy, świadome ogromnego potencjału rynku dla osób starszych i ze szczególnymi potrzebami, wynikającego z jego wielkości oraz zachowania samych konsumentów. Osoby te w ramach swoich środowisk szybko wymieniają się informacjami o przyjaznych firmach, oferujących rozwiązania „szyte na miarę” w zakresie dostępności i w ich stronę kierują swoje zainteresowania konsumenckie. Otwarcie się firm na nowych konsumentów może wpłynąć także na rozwój myślenia innowacyjnego i wprowadzanie nowych rozwiązań technologicznych, związanych z technologiami asystującymi dla osób z niepełnosprawnościami. Z kolei dzięki postępowi technologicznemu zwiększy się dostęp do różnych rozwiązań dla osób ze szczególnymi potrzebami, co z kolei może pozytywnie wpłynąć na obniżenie cen tych produktów i usług. Także zaprojektowany w ustawie instrument w postaci certyfikacji dostępności może sprawi, że podmioty, które uzyskają certyfikat dadzą wyraźny sygnał dla klientów i użytkowników ze szczególnymi potrzebami, że społeczna

przeprowadzanie audytów dostępności w niektórych typach projektów ze środków UE wzrosło zainteresowanie usługami audytów dostępności. Trzeba jednak zaznaczyć że sam proces certyfikacji określony w ustawie jest wymagający dla obu stron biorących w nim udział (podmiotów certyfikujących i certyfikowanych) dlatego liczba wydanych certyfikatów, rośnie ale nie w sposób oczekiwany. Od uruchomienia mechanizmu certyfikacji w 2021 r. wydano 29 certyfikatów. Certyfikaty te zostały wydane w sumie przez 6 podmiotów, spośród 29 ujętych w wykazie podmiotów certyfikujących (więcej inf. o certyfikacji w dalszej części materiału). Jednocześnie podmioty, które do tej pory wykonujące audyty dostępności na zasadach nie uregulowanych w ustawie nadal prowadzą taką działalność, na którą popyt istnieje. Nie udało się więc osiągnąć zakładanej unifikacji stawek i zasad realizacji audytów dostępności, gdyż nadal na rynku działania te prowadzone są na różnych zasadach.

Można jednocześnie stwierdzić że rośnie także zainteresowanie podmiotów i organizacji świadczeniem tego typu usługi do ubiegania się o wpis do rejestru prowadzonego w oparciu o art. 17 UZD. Świadczy o tym rosąca skala zapytań od podmiotów zewnętrznych o plany Ministerstwa względem rozpisania nowego naboru na podmioty certyfikujące.

W kontekście innych towarów i usług związanych z zapewnianiem dostępności można stwierdzić że :

* niewystarczające okazało się zainteresowanie zaplanowanymi i wdrożonymi konkursami dla przedsiębiorców na badania i rozwój nad produktami z obszaru dostępności oraz ich komercjalizację. Znacznie większą popularnością cieszyły się natomiast konkursy na tzw. mikroinnowacje społeczne.

* z obserwacji rynku można stwierdzić iż liczba usług i produktów wspierających dostępność wzrasta, jednak nie są prowadzone w Polsce konkretne badania i pomiary w tym obszarze dlatego skala wzrostu jest trudna do oszacowania.

Zostało pojętych wiele działań służących pobudzeniu rynku w tym obszarze (ad 3 i 5)

W latach 2019 – 2025 prawie 1 mld zł ze środków unijnych przeznaczono dla konkursy dla przedsiębiorców na badania i rozwój produktów służących poprawie dostępności. W perspektywie finansowej na lata 2014-2020 powstało 5 inkubatorów innowacji społecznych, które wspierały innowatorów w realizacji innowacyjnych pomysłów na produkty i usługi z zakresu dostępności . Inkubatory te kontynuują swoje działania w bieżącej perspektywie 2021-2027. Dzięki m.in. ich działaniu powstało wiele produktów i rozwiązań służących większej samodzielności lub wsparciu osób z niepełnosprawnościami w życiu codziennym.

Prowadzone są także dedykowane projekty finansujące realizację projektów badawczo rozwojowych i rozwoju innowacji w obszarze dostępności produktów i usług. Działania takie prowadzą NCBiR oraz PARP w projekcie „Ścieżka SMART dla dostępności” (konkursy prowadzone zarówno w latach 2019 – 2020 jak i w trwającej perspektywie finansowej UE 2021- 2027). Udzielają grantów przedsiębiorstwom na realizację badań, wdrożeń innowacji, rozwoju infrastruktury B+R, internacjonalizacji, rozwoju kompetencji pracowników - w celu poprawy dostępności ich produktów lub usług. W wyniku realizacji projektów powstać mają nowe lub zmodyfikowane produkty i innowacje wspierające samodzielność osób ze szczególnymi potrzebami. Zainteresowanie grantami typu B+ R nie jest jednak duże. Zgłaszane pomysły

odpowiedzialność i zasady zrównoważonego rozwoju stanowią istotny element ich funkcjonowania i budowania prestiżu i wizerunku podmiotu, co za tym idzie zwiększy ich konkurencyjność na rynku usług czy produktów.

Jako główne korzyści ekonomiczne projektowanej ustawy można wskazać:

1. poprawę warunków dla lokowania inwestycji, także w małych miastach czy na terenach wiejskich, gdzie poziom dostępności jest najniższy, a ich mieszkańcy są w szczególnie trudnej sytuacji;
2. wzrost atrakcyjności nieruchomości (o ok. 20%), poprzez zastosowanie racjonalnych usprawnień w postaci wind; oszczędność środków z budżetu państwa, ze względu na wydłużenie okresu samodzielnego funkcjonowania w lokalnej społeczności, zamiast finansowania wysokich kosztów przebywania tych osób w formach opieki zinstytucjonalizowanej;
3. podniesienie konkurencyjności gospodarki, wywoływane przez dostępność, która sprawia że producenci szybko adaptują swoje produkty i usługi do potrzeb klientów, co dynamizuje rynek urządzeń i usług; jest to szansa dla polskiego biznesu opartego na innowacjach (np. sektor bankowości);
4. otwarcie rynku pracy dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym w szczególności osób z niepełnosprawnościami, co jest szczególnie istotną formą rehabilitacji (usamodzielnienie się, poprawa jakości życia, zwiększenie dochodów, wyjście z izolacji, bycie wśród ludzi);
5. rozwój badań i nauki poprzez ciągłe poszukiwanie nowych rozwiązań dla osób ze szczególnymi potrzebami i seniorów opartych na zasadzie uniwersalnego projektowania;
6. wzrost popytu na usługi dedykowane poprawie dostępności i istniejąca w związku z tym nisza na rynku usług, która może zostać zagospodarowana przez podmioty wyspecjalizowane w obsłudze instytucji i podmiotów zobowiązanych do zapewnienia dostępności (np. tłumaczenia na język migowy, usługi transkrypcji, audiodeskrypcji, respeakingu, udostępniania materiałów audiowizualnych itp.).

często nie spełniają kryteriów projektu, bariera pozostaje umiejętność poprawnego opracowania dokumentacji a także inicjalne koszty inwestycji (wkład własny). Dlatego identyfikowana jest potrzeba dalszych działań edukacyjnych wśród przedsiębiorców pod kątem wdrażania dostępności w ich działalności. Działania szkoleniowe w tym zakresie realizuje PARP. W ramach dotychczasowych projektów blisko 5000 przedsiębiorców i ich pracowników zostało przeszkolonych z technologii poprawiających jakość życia osób ze szczególnymi potrzebami (lata 2018 – 2020). Obecnie podobne wsparcie jest kontynuowane w konkursach „Dostępność szansą na rozwój 3” oraz „Dostępność dyrektywa EAA”. Obie inicjatywy są związane ze zwiększaniem świadomości, kompetencji i potencjału przedsiębiorców we wdrażaniu dostępnych produktów i usług. „Dostępność szansą na rozwój 3” daje możliwość nabycia ogólnej wiedzy z dostępności w biznesie i projektowania uniwersalnego. „Dostępność dyrektywa EAA” to możliwość zdobycia wiedzy i indywidualnego doradztwa w zakresie wdrażania obowiązków Polskiego Aktu o Dostępności. Przewiduje się łącznie przeszkolenie ponad 17 tys pracowników przedsiębiorstw.

* zainteresowanie firm dostępnością w kontekście przewagi konkurencyjnej można uznać za umiarkowane, częściej zainteresowanie dostępnością jest pochodną obowiązywania innych regulacji lub trendów związanych z rozwojem biznesu - takich jak ESG czy DEI.

Odnosząc się do założonych szczegółowych skutków ekonomicznych:

1. Ewentualny oczekiwany skutek poprawy warunków do lokowania inwestycji z zakresu dostępności również w małych miastach na terenach wiejskich jest obecnie nie do oszacowania. Możliwa byłaby jedynie analiza porównawcza wyników raportowania z 2021 i 2025 w odniesieniu do podmiotów zlokalizowanych w miejscowościach np. do 20 tys mieszkańców w celu pokazania zmian w ciągu 4 lat. Analiza taka nie została przeprowadzona do dnia sporządzenia niniejsze analizy ex post OSR.
2. Biorąc pod uwagę ogólne badania cen na rynku nieruchomości i czynników wpływających na podniesienie wartości nieruchomości należy uznać, że w okresie obowiązywania ustawy wartość nieruchomości generalnie zwiększyła się o ok. 15-20%, lecz nie ma jednoznacznych dowodów na to że rozwiązania z zakresu dostępności miały na to bezpośredni wpływ (wzrost dotyczył wszystkich budynków – nie tylko tych z lepszą dostępnością).

Okres od uruchomienia ustawy to obecnie niewiele ponad 6 lat - co należy uznać za okres relatywnie krótki. Dodatkowo zakres inwestycji podjętych z Funduszu Dostępności w sektorze budownictwa mieszkalnego w kontekście obserwowanego zapotrzebowania jest bardzo ograniczony (osiągnięty efekt skali – 380 zrealizowanych inwestycji, to niewiele w porównaniu do co najmniej kilkunastu tysięcy budynków mieszkalnych, wymagających instalacji dźwigu osobowego). Biorąc pod uwagę ww. dwa czynniki na tym etapie dokonanie rzetelnej oceny w zakresie możliwych skutków wdrażania ustawy dla oszczędności środków z budżetu państwa wynikających z wydłużenia okresu samodzielnego funkcjonowania osób ze szczególnymi potrzebami w lokalnej społeczności - jest niemożliwe.

Zmiany długofalowe będą mogły być ocenione w dłuższej perspektywie.

3. Na przestrzeni lat wdrażania ustawy i narzędzi sprzyjających promocji dostępności w sferze rynkowej, rośnie zainteresowanie biznesu współpracą, wymianą wiedzy i doświadczeń z wdrażania dostępności produktów, usług, rozwiązań rynkowych celem inspirowania się i rozwoju własnego przedsiębiorstwa (jak wspomniano powyżej systematycznie wzrasta liczba podmiotów przystępujących do Partnerstwa na rzecz dostępności). Zgodnie z założeniami, UZD przygotowała drogę dla przyjętej w 2024 nowej regulacji z zakresu dostępności. Od tego momentu możemy mówić o coraz bardziej intensywnym zainteresowaniu tematyką dostępności przez firmy. Klaruje się także na rynku grupa podmiotów gospodarczych, które dostrzegają szansę w dostępności i rozwijają swoje produkty (PJM, pętle indukcyjne, rozwiązania wspierające komunikację alternatywną itd.).
4. Pomimo spadku stopy bezrobocia na przestrzeni lat wdrażania ustawy, dane te nie są zadowalające. Należy przyjąć, że zlikwidowano szereg barier w dostępie do rynku pracy. Oprócz wyraźnych zachęt finansowych dotyczących dopłaty do wynagrodzenia, przedsiębiorcy mogą skorzystać również ze wsparcia na dostosowanie lub doposażenie stanowiska pracy pracownika z niepełnosprawności uwzględniając jego szczególne potrzeby. Realizowane były także projekty wspierające zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami. W administracji publicznej realizowany jest projekt „Stabilne zatrudnienie”. Jednak należy pamiętać że są to działania poboczne z pkt widzenia celów ustawy, gdyż jej przepisy nigdy nie były ukierunkowane bezpośrednio na poprawę sytuacji na rynku pracy.
5. Na potrzeby pobudzenia innowacji produktowych na rzecz dostępności uruchomiono instrumenty wsparcia sprzyjające większej aktywności przedsiębiorców na rzecz B+R dla dostępności, o których mowa powyżej w części ogólnej opisu skutków ekonomicznych. Powstały także 13 akademickie „Centra wiedzy o dostępności” (CWOD) które mają za zadanie wspierać otoczenie gospodarcze w rozwoju dostępności.
6. Wymagania określone w ustawie wpłynęły na zwiększenie popytu ze strony podmiotów publicznych na doradztwo i eksperckie wsparcie w zakresie wdrożenia obowiązków ustawy i zapewnienia dostępności usług publicznych. W latach 2021 – 2023 realizowany był projekt „Ośrodek Wsparcia Architektury Dostępnej”, który świadczył usługi audytu i doradztwa na rzecz podmiotów publicznych, wskazanych w art. 3 UZD. Dostrzeżono potrzebę zmian w zakresie uniwersalnego projektowania w budownictwie, tak by realizowane inwestycje uwzględniały potrzeby dotyczące zapewnienia dostępności realizowanej inwestycji budowlanej. Przygotowano założenia rozwiązania systemowego polegającego na powołaniu tzw. Inspektoratu Dostępności. Jednak ze względu na złożoność procesu architektoniczno-budowlanego, współzależności poszczególnych procedur, w tym kwestie potwierdzenia kompetencji – do chwili obecnej nie udało się osiągnąć porozumienia co do wdrożenia takiego narzędzia, co z pewnością byłoby korzystne dla realizacji przepisów

	ustawowych.
--	-------------

3.2 Planowane środki realizacji celów ustawy (planowane narzędzia interwencji)	3.4 Ocena funkcjonowania środków realizacji celów ustawy
<p>Co do zasady, koszty związane z realizacją wymagań określonych w ustawie (zapewnianiem dostępności) powinny zostać ujęte w planach i limitach finansowych podmiotów publicznych objętych regulacją. W przypadku wydatków budżetu państwa, w ramach środków dostępnych we właściwych częściach budżetowych, a w przypadku wydatków jednostek samorządu terytorialnego, w ramach ich budżetów. Wydatki podmiotów publicznych na zapewnienie dostępności zgodnie z regulacją, będą ponoszone w ramach środków ujętych w planach finansowych objętych regulacją podmiotów. Ogółem wydatki te nie będą stanowiły podstawy do ubiegania się o dodatkowe środki a wszelkie skutki finansowe wynikające z implementacji ustawy będą finansowane w ramach limitu dysponentów części budżetowych. Powyższe organicznie nie dotyczy jednak dysponentów części 34-Rozwój regionalny, części 16-Kancelaria Prezesa Rady Ministrów oraz części 44-Zabezpieczenie społeczne, w ramach których powinny być corocznie zabezpieczane dodatkowe środki w ramach planowania budżetowego, na realizację zadań związanych z uruchomieniem rozwiązań przyjętych w ramach przedmiotowej ustawy (w szczególności na obsługę Funduszu Dostępności i procesu skargowego).</p> <p>Jednocześnie należy zauważyć, że dodatkowym źródłem finansowania zadań związanych z zapewnianiem dostępności miał być Fundusz Dostępności, który umożliwiłby podmiotom publicznym ubieganie się o atrakcyjną finansowo pożyczkę na zapewnienie lub poprawę dostępności o której mowa w ustawie.</p> <p>W zakresie finansowania utworzonego, na mocy ustawy, Funduszu Dostępności zakłada się, że podstawowym źródłem przychodów Funduszu będą środki finansowe, o których mowa w art. 29 ust. 1, art. 29a ust. 1 i art. 98 ust. 1 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020. Są to środki europejskie, które po wykonaniu zobowiązań wynikających z umowy o dofinansowanie projektu lub decyzji o dofinansowaniu projektu będą w dyspozycji ministra właściwego ds. rozwoju. Dotyczy to środków finansowych zwracanych z projektów instrumentów inżynierii finansowej w perspektywie finansowej 2007-2013 (projekty wdrażane na podstawie art. 44 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999). Szacuje się, że z tych tytułów do Funduszu wpłynie około 137,5 mln zł. Dodatkowo ustawa przewiduje możliwość zasilenia Funduszu w miarę dostępności środkami z dotacji z budżetu państwa (założono 320 mln zł w perspektywie 10 lat), oraz środkami z Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych (zmieniona nazwa nowelizacją Ustawy z 2019 r. na Fundusz Solidarnościowy) (założono wpływy na poziomie ok 40 mln rocznie – łącznie 400 mln zł.). Środki przekazywane do dokapitalizowania Funduszu a pochodzące z Funduszu Solidarnościowego zostaną</p>	<p>Wdrażanie ustawy realizowane było zarówno poprzez wydatki z budżetu państwa, w ramach środków własnych samorządu terytorialnego jak i przy istotnym wsparciu finansowym Europejskiego Funduszu Społecznego.</p> <p>W przypadku wydatków budżetu państwa :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kancelaria Prezesa Rady Ministrów oraz Ministerstwo Cyfryzacji poniosły koszty rzędu ok. 9 mln zł na realizację działań szkoleniowych prowadzonych w zakresie dostępności stron internetowych, serwisów informacyjnych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Działania szkoleniowe prowadzone były przez Ministerstwo Cyfryzacji w ramach takich projektów jak: „Dostępność cyfrowa stron jednostek samorządu terytorialnego – zasoby, szkolenia, walidatory” – przeszkolono 3,3 tys. pracowników administracji publicznej, „Szkolenia z zakresu zarządzania i koordynowania dostępności cyfrowej w projektach dla pracowników administracji publicznej” – przeszkolono ok. 600 pracowników podmiotów publicznych, oraz Kancelarię Prezesa Rady Ministrów w ramach projektów „Przyjazny urząd – szkolenia z zakresu dostępności cyfrowej” – 1600 pracowników przeszkolonych z dostępności cyfrowej oraz blisko 500 pracowników podmiotów publicznych z prostego języka oraz efektywnej komunikacji. • Część 44 - Szacunkowe wydatki poniesione przez PFRON na uruchomienie i obsługę mechanizmu skargowego na brak dostępności, w latach 2021–2024 wyniosły ponad 13 200 000 zł. <p>W przypadku Funduszu Dostępności do końca marca 2026 r. złożono 721 wniosków na kwotę 735 mln zł. Podpisano 458 umów, na kwotę ponad 400 mln zł (więcej danych z efektami wdrażania Funduszu Dostępności znajduje się na str. 8).</p> <p>Wynika to głównie z faktu, że inaczej niż zakładano w OSR ustawy – Fundusz Dostępności nie został zasilony środkami budżetu państwa w takiej wysokości jak planowano. Reguła wydatkowa określona w ustawie (art. 72) określiła limit środków z budżetu państwa w latach 2019-2028 (okres przygotowania OSR dla ustawy) na ponad 375 mln zł. Na tą kwotę składa się dotacja z budżetu państwa, środki dla PFRON na obsługę procesu skargowego i środki na obsługę Funduszu Dostępności. Niemniej jednak dotacja z budżetu państwa przyznana od 2019 r. do 2025 r. dla Funduszu Dostępności wyniosła jedynie 62 mln zł, przy maksymalnym limicie wydatkowym wynikającym z ustawy dla tego okresu łącznie 230 mln zł. Również na 2025 r. dotacja z budżetu państwa jaka została przyznana jest niższa niż kwota określona w ustawie o zapewnieniu dostępności i wyniosła 27 mln zł (przy maksymalnym limicie ustawy 36,7 mln zł). MFIPR interweniowało o dokapitalizowanie Funduszu w Ministerstwie Finansów. Biorąc pod uwagę zainteresowanie środkami, wnioskowano o podwyższenie od 2027 r. limitów ustawowych do wysokości ok. 125 mln zł rocznie i przekazanie dotacji z BP w tej wysokości. W tym celu MFiPR zadeklarowało gotowość dokonania nowelizacji ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, by odpowiednio dostosować treść jej art. 72. Przedstawiony został również wariant alternatywny - przekazanie środków na 2026 r. i kolejne lata, co najmniej w wysokości limitu wynikającego z</p>

<p>wygospodarowane w ramach kosztów ogółem ujętych w planie finansowym SFWON na 2019 r., tj. 490 285 tys. zł.</p>	<p>obecnego brzmienia art. 72 ustawy o zapewnianiu dostępności. Obie propozycje zostały odrzucone.</p> <p>W przypadku środków funduszy europejskich można wyróżnić 2 poziomy wsparcia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Środki na zapewnienie koordynacji wdrażania ustawy – to głównie dedykowany projekt pn. Successibility, realizowany przez MFIPR w latach 2018 – 2024 o wartości ponad 6,7 mln zł i jego „następca” projekt pn. „Dostępność.PL” o wartości ok 16,5 mln zł. na lata 2025-2028. Z projektu „Successibility” finansowane były działania zapewniające sprawną koordynację działań sprzyjających wdrażaniu i skuteczności realizacji Ustawy, w tym m.in. na zapewnienie funkcjonowania Rady Dostępności, na rozwijanie inicjatywy Partnerstwa na rzecz dostępności, w tym promocję dobrych praktyk. Zdecydowana większość środków została przeznaczona na zapewnienie sprawnej koordynacji procesu wdrażania ustawy oraz działania bezpośrednio związane z wdrażaniem rozwiązań zapisanych w ustawie takich jak mechanizm skargowy, mechanizm certyfikacji, promocja funkcji koordynatora dostępności oraz inne działania. Ze środków tych opracowano dziesiątki ekspertyz, podręczników, poradników dla podmiotów publicznych i innych podmiotów zobowiązanych do wdrażania ustawy. Ze środków tych finansowane były także działania doradcze, oraz ogólnopolskie badanie stanu dostępności podmiotów publicznych. Zorganizowano szereg spotkań, konsultacji i uzgodnień dotyczących rozwoju polityki publicznej na rzecz dostępności. Sfinansowano także działania informacyjno-promocyjne dot. realizacji ustawy, w tym konkursy, kampanie prasowe, internetowe czy radiowe. Na działania te wydatkowano ponad 5,8 mln zł. Aktualnie realizowany jest drugi projekt o podobnym charakterze - „DOSTĘPNOŚĆ_PL”. Dotychczasowa realizacja projektu jest na poziomie 7 mln zł (40%). • Drugi poziom to projekty finansowane z funduszy europejskich na rzecz wdrożenia obowiązków ustawowych przez poszczególne rodzaje podmiotów publicznych. Można tu wskazać m.in. środki dedykowane poprawie dostępności w następujących typach podmiotów : <ul style="list-style-type: none"> - szkoły i uczelnie (ok. 1,1 mld zł) - urzędy i jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego (ok. 1,2 mld zł) - instytucje kultury (ok. 565 mln zł) - sądy (ok. 20 mln zł) - ośrodki sportu i rekreacji (ok. 50 mln zł) - parki przyrodnicze (ok. 8 mln zł).
---	--

4. Koszty i korzyści związane z funkcjonowaniem ustawy (zakładane i faktyczne, w tym korzyści i koszty dla podmiotów niebędących bezpośrednio w zakresie oddziaływania ustawy)		
4.1 Sytuacja przed wejściem w życie ustawy (scenariusz bazowy)	4.2 Korzyści z przyjęcia ustawy zakładane przed jej wejściem w życie:	4.4 Faktyczne korzyści wynikające z funkcjonowania ustawy
<p>Diagnozę sytuacji przed wejściem w życie ustawy oparto o dostępne dane, w wymiarze dostępności architektonicznej, transportowej, cyfrowej oraz między innymi w dostępie do edukacji, zdrowia i kultury. Stan dostępności obrazowały także wyrywkowe badania, prowadzone przez Najwyższą Izbę Kontroli (NIK) na poziomie miast wojewódzkich lub wybranych powiatów oraz przez różne organizacje pozarządowe zajmujące się tą tematyką. Z danych wynikało, że kondycja dostępności środowiska zurbanizowanego była niesatysfakcjonująca. Na podstawie kontroli prowadzonych przez NIK, działania, dotyczące dostosowania przestrzeni publicznej do potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami okazały się nieskuteczne. Przeprowadzona przez NIK ocena 94 obiektów pod kątem ich dostępności dla osób z ograniczoną sprawnością wykazała, że żaden z tych obiektów nie był wolny od barier, rozwiązań lub niedogodności ograniczających lub wręcz uniemożliwiających korzystanie z nich przez osoby z niepełnosprawnościami na zasadzie równości z innymi osobami. W gminach brakowało też planu usuwania istniejących barier, co skutkowało brakiem harmonogramów podejmowania działań w tym kierunku. Ponad połowa ze skontrolowanych gmin nie posiadała planu usuwania barier i działań na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej. Identyfikowano braki systematycznego monitorowania przez gminy skuteczności działań poprawiających dostępność przestrzeni publicznej, szczególnie wobec stale rosnącej liczby mieszkańców w wieku powyżej 60 lat. W niektórych dużych miastach, gdzie inwestycje samorządowe są prowadzone na szeroką skalę podejmowano próby przyjmowania lokalnych standardów dostępności (np. Warszawa, Gdynia). Mniejsze samorządy były z reguły w trudniejszej sytuacji, a na wsiach praktycznie nie było usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami. NIK również negatywnie ocenił stan dostępności nowo budowanych lub przebudowywanych obiektów użyteczności publicznej. Spośród 121 skontrolowanych obiektów, 90% nie zostało dostosowanych do potrzeb i możliwości osób poruszające się na wózkach inwalidzkich. Jak wynikało z</p>	<p>- Budżet państwa, JST i inne jednostki SFP</p> <p>W kontekście dochodowym dla budżetu państwa zidentyfikowano potencjalne wpływy z instrumentu jakim jest grzywna w celu przymuszenia do zapewnienia dostępności w wyniku postępowania skargowego. Wysokość i sposób nakładania grzywny w celu przymuszenia określono w art. 121 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Przy obliczaniu prognozowanej kwoty dochodów związanej z nałożeniem grzywny w wyniku postępowania skargowego, potwierdzającego brak dostępności do podmiotu publicznego, przyjęto założenie że w zdecydowanej większości podmiotów publicznych wystarczająca będzie jednorazowa skarga rozpatrzona pozytywnie aby zapewnić jego dostępność. Zakładając dodatkowo, że odsetek podmiotów, na które zostanie nałożona taka grzywna (konieczność złożenia skargi, a następnie nie wywiązanie się z nałożonego w jej wyniku obowiązku zapewniania dostępności) będzie nie większy niż ok. 5%. Odsetek ten pomnożony przez kwotę jednorazową grzywny dla podmiotów nie posiadających osobowości prawnej (głównie jednostki budżetowe) wyniesie maksymalnie 127,8 mln zł (5% z 51 146 podmiotów x 50 tys. zł). Natomiast w przypadku podmiotów posiadających osobowość prawną, będzie to prognozowana kwota 6,8 mln zł (5% z 13 765 podmiotów x 10 tys. zł.). Łącznie dochody z tytułu nałożonych grzywien szacowano na poziomie ok. 134,6 mln zł.</p> <p>Po stronie dochodowej zakładano również wpływy do budżetu państwa wynikające ze wzrostu aktywności zawodowej osób ze szczególnymi potrzebami - dochody zarówno w postaci ubezpieczenia społecznego i podjętej pracy ale także z tytułu oszczędności wynikających ze zmniejszonych transferów socjalnych. Dla szacowania przybliżonych przychodów budżetu państwa zakładano, że każda osoba pracująca uzyskałaby tylko najniższą pensję krajową, składka osobowa wpłacana do ZUS wynosiłaby ok. 309 zł miesięcznie. Jednakże z uwagi na nieznaną skalę osób z</p>	<p>- Budżet państwa, JST i inne jednostki SFP</p> <p>Oczekiwany wpływ środków do budżetu państwa z instrumentu jakim jest grzywna w celu przymuszenia, nakładana na podmioty, które nie realizują celów ustawy - nie nastąpił i nie spełnił swojej roli jako jedno ze źródeł finansowania Funduszu Dostępności. Do końca 2025r. nałożono tylko 3 grzywny na podmioty publiczne, które nie wykonały nakazu zapewnienia dostępności. Wartość naliczonych grzywien to 35 000 zł, z tym że w przypadku jednego podmiotu grzywnę umorzono w związku z ostatecznym wykonaniem decyzji przez podmiot, na który została złożona skarga.</p> <p>Zarówno niska liczba składanych przez obywateli skarg jak i długotrwałość i skomplikowanie procesu skargowego powodują, że można liczyć na ten instrument jako źródło dochodów dla Funduszu Dostępności.</p> <p>Niewielka liczba składanych skarg nie odpowiada skali rzeczywistych barier w dostępności w zakresie dostępności, jest m.in. pochodną małej wiedzy wśród osób ze szczególnymi potrzebami o tym jak działa mechanizm skargowy i jakie przesłanki muszą być spełnione aby złożona skarga mogła być uznana za zasadną i podlegać rozpatrzeniu.</p> <p>Niewielka liczba podmiotów publicznych deklaruje że otrzymała wnioski o zapewnienie dostępności (etap niezbędny przed złożeniem skargi) - raport sporządzony w 2025 w oparciu o art. 11 UZD wskazuje że tylko 0,65% z ponad 60 tys. raportujących podmiotów otrzymało w sumie 1 621 wniosków o zapewnienie dostępności architektonicznej i/lub informacyjno-komunikacyjnej. Ponadto, szereg skarg nie jest rozpatrywanych ze względu na nie spełnienie wymogów formalnych. Po drugie, nawet jeśli skarga jest zasadna i podlega rozpatrzeniu, rozstrzygnięcie sporu następuje w toku postępowania, podmioty publiczne wprowadzają oczekiwane dostosowania, w związku z czym w większości przypadków nie dochodzi do etapu nakładania grzywien na podmioty publiczne. Nawet jeśli zasądzona zostaje grzywna, ma ona na celu przymuszenia do wprowadzenia zmian. Opłaconą grzywna podlega więc zwrotowi w chwili wprowadzenia</p>

<p>opublikowanych wyników kontroli, przeprowadzonych przez NIK w różnych województwach w latach 2015-2018, skontrolowano ok. 200 zakończonych inwestycji dotyczących budynków użyteczności publicznej i mieszkalnego budownictwa wielorodzinnego budowanych w latach 2012-2015 oraz 30 podmiotów administracji publicznej. Kontrole organów administracji publicznej zostały przeprowadzone w 30 podmiotach. W większości analizowanych raportów pokontrolnych średnio 45,7 proc. obiektów zapewniało niezbędne warunki do korzystania z nich przez osoby z niepełnosprawnością. Podobne wyniki zanotowano podczas kontroli uczelni akademickich i zawodowych. Mimo, iż większość skontrolowanych uczelni akademickich i zawodowych w sposób prawidłowy podejmowała działania na rzecz zapewnienia niepełnosprawnym studentom i doktorantom warunków do pełnego udziału w procesie nauczania i w badaniach naukowych, to działania te nie były wystarczająco skuteczne. Wciąż zdarzały się sytuacje uniemożliwiające osobom z niepełnosprawnością kształcenie i udział w badaniach naukowych na równi z osobami pełnosprawnymi. Występowały w nich bowiem bariery architektoniczne i rozwiązania techniczne niesprzyjające osobom z niepełnosprawnością. W roku 2017 NIK przeprowadził kontrolę wspierania kształcenia specjalnego uczniów z niepełnosprawnościami w ogólnodostępnych szkołach i przedszkolach. Wynika z niej, że w wielu szkołach i przedszkolach nie udało się w pełni zlikwidować barier architektonicznych, uniemożliwiających poruszanie się osób niepełnosprawnych ruchowo na terenie szkoły i w jej bezpośrednim otoczeniu. Powodowało to konieczność stosowania tymczasowych rozwiązań, np. przenoszenia lub przeprowadzania uczniów między kondygnacjami, co mogło ograniczać dostęp do edukacji włączającej dla uczniów poruszających się na wózkach. Ponadto w 1/3 placówek nie zapewniono odpowiednich pomieszczeń do realizacji indywidualnego nauczania dla uczniów z niepełnosprawnościami.</p> <p>„Badanie potrzeb osób niepełnosprawnych”, przeprowadzone na zlecenie PFRON w 2017 r., wskazywało, że brak dostępności – w wielu obszarach – jest jedną z największych barier dla osób z niepełnosprawnością w życiu</p>	<p>niepełnosprawnościami, dla których brak dostępności przestrzeni publicznej jest jedyną lub główną przeszkodą w podjęciu aktywności zawodowej (obok np. kwestii zdrowotnych, osobistych itp.), nie oszacowano jaka część z tej grupy społecznej podejmie pracę w wyniku działania ustawy i jaki będzie związany z tym przychód z tytułu ubezpieczeń społecznych.</p> <p>Zgodnie z projektowaną regulacją, jednym z mechanizmów zachęty do poprawy dostępności w przypadku podmiotów prywatnych, jest możliwość obniżenia wpłat składki pracodawcy innego niż podmiot publiczny na PFRON o 5%, o ile podmiot taki uzyska certyfikat dostępności o którym mowa w rozdziale 3 ustawy. Na podstawie danych PFRON za 2018 r. można wskazać, że średniomiesięcznie deklaracje wpłat na PFRON składa ponad 27 tys. pracodawców na kwotę ok. 390 mln zł (miesięcznie). W związku z tym powyższy mechanizm może skutkować zmniejszeniem wpłat na PFRON w skali roku o ok. 234 mln zł.</p> <p>- Konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców Możliwość poprawy wizerunku firmy i marki, związana z wdrażaniem</p>	<p>oczekiwanych rozwiązań z zakresu dostępności przez podmiot, wobec którego została zasądzona. W związku z powyższym tak zaprojektowane rozwiązanie nie wpływa trwale na zwiększenie środków Funduszu Dostępności. Dodatkowo, trzeba także wskazać że przepis art. 34 ust. 2 UZD wskazujący jako organ egzekucyjny naczelnika urzędu skarbowego właściwy miejscowo ze względu na siedzibę podmiotu, w stosunku do którego został wydany nakaz, został błędnie skonstruowany względem art. 20 par. 1 i 3 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. Postępowanie egzekucyjne w administracji, gdzie jako organ właściwy w przypadku decyzji z zakresu administracji rządowej jest wojewoda.</p> <p>Możliwym sposobem zwiększenia efektywności mechanizmu skargowego mogło być rozszerzenie kompetencji np. PFRON, jako instytucji obecnie rozpatrującej skargi, również o możliwość wszczynania postępowań kontrolnych w związku ze zgłoszeniem braku dostępności podmiotów publicznych przez osoby fizyczne i nakładania kar w przypadku potwierdzenia brak spełniania wymagań wynikających z UZD.</p> <p>Należy również zaznaczyć, że sam charakter instrumentu jakim jest grzywna w celu przymuszenia, która może być zwrócona w sytuacji realizacji obowiązku z związku z którym została nałożona – powoduje, że nie jest to trwałe źródło dochodów dla Funduszu Dostępności i nie może stanowić żadnej jego istotnej części.</p> <p>Ewentualne wpływy do budżetu państwa, wynikające z przewidywanej poprawy aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami i dochodów budżetu państwa związanych z odliczeniami podatkowymi i ubezpieczeń społecznych oraz zdrowotnych, są bardzo trudne do oszacowania m.in. z uwagi na fakt, że nie ma bezpośredniej relacji pomiędzy poprawą dostępności a zatrudnialnością OzN. Jest to jedynie efekt pośredni.</p> <p>- Konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców. Realizacja ustawy wpłynęła pośrednio na sektor przedsiębiorstw. W art. 4 ust 3</p>
---	---	--

<p>społecznym i zawodowym. Dla przykładu, osoby z niepełnosprawnością ruchową napotykać szereg barier w dostępie do rynku pracy, wśród których najczęściej wymieniają brak dostosowań architektonicznych w przestrzeni publicznej. Przeszkody fizyczne – schody, wąskie przejścia, nierówności terenu i powierzchni, brak wind i platform, wysokopodłogowe pojazdy komunikacji miejskiej i inne czynniki z tej kategorii skutecznie ograniczają możliwość pełnego uczestnictwa przedstawicieli tej grupy w funkcjonowaniu i integracji. Warto także zauważyć, że przeprowadzona w 2018 r. w ramach jednego z projektów finansowanych z funduszy europejskich realizacja działań monitoringowych w instytucjach centralnych, miała na celu identyfikację barier i wskazanie rekomendacji w obszarze wdrażania Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami na poziomie tych instytucji. Jąką kluczową barierę wskazano kwestie świadomościowe, brak wiedzy nt. potrzeb związanych z różnymi rodzajami niepełnosprawności.</p> <p>Brak dostępności przestrzeni publicznej powoduje wzrost kosztów tak dla finansów publicznych jak i budżetów samych obywateli, gdyż istnieje konieczność udzielania większego wsparcia osobom o szczególnych potrzebach – np. konieczność asystencji i wyręczenia, większa liczba godzin usług opiekuńczych, konieczność zamiany miejsca zamieszkania na kosztowną placówkę całodobową. Szansą na zmianę tego stanu rzeczy jest ograniczenie wsparcia poprzez ograniczenie i inny sposób zaspokojenia potrzeb, co realnie można osiągnąć poprzez dostosowanie przestrzeni publicznej, likwidację barier w komunikacji czy architekturze, zapewnienie dostępności usług. Pomaga to wydłużyć samodzielność i niezależność funkcjonowania oraz opóźnić moment, w którym osoba zgłasza się do wsparcia, bo już sama sobie nie poradzi.</p> <p>Syndrom „więźniów czwartego piętra” doskonale obrazuje bariery z jakimi muszą się mierzyć osoby o ograniczonej sprawności ruchowej – szczególnie seniorzy, rodzice z wózkami dziecięcymi, osoby z ograniczeniami mobilności. Wynika to przede wszystkim z faktu, że sporządzane w przeszłości projekty architektoniczne nie uwzględniały kwestii dostępności. Zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy</p>	<p>społecznej odpowiedzialności biznesu w zakresie poprawy dostępności. Dodatkowo zwiększone zapotrzebowanie ze strony podmiotów publicznych na usługi i produkty służące poprawie dostępności będzie sprzyjać rozwojowi tych segmentów gospodarki, które wypełniają istniejącą niszę w tym zakresie. Chodzi tu głównie o technologie kompensacyjne i asystujące np. nowe urządzenia ICT do komunikacji, e-handlu, wirtualnej rzeczywistości, usług on-line i inne uzupełniające ograniczenia zmysłowe czy w mobilności. W szczególności w przypadku dużych firm może to pobudzać wzrost ich innowacyjności i poszukiwanie rozwiązań, które będą sprzyjać poprawie dostępności a po stronie producenta zapewnią mu zwiększoną konkurencyjność i potencjalne zyski.</p> <p>- Rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe Z punktu widzenia konieczności zapewnienia dostępności przestrzeni publicznej, beneficjentami środowiska dostępnego będą nie tylko osoby ze szczególnymi potrzebami, ale całe społeczeństwo. Ocenia się, że nawet ok. 30% społeczeństwa może mieć trwałe lub czasowe obniżoną sprawność w zakresie mobilności czy percepcji.</p>	<p>Ustawy określono, że obowiązkami dotyczącymi zapewniania dostępności mogą być objęci również przedsiębiorcy gdy ubiegają się o realizację zamówienia publicznego lub zadania publicznego na podstawie umowy. W treści umowy podmiot zlecający określa warunki dostępności, które powinna odznaczać się realizacja zadania/zlecenia. Rynek zamówień publicznych ma wartość blisko 700 mld zł co stanowi ok. 10% polskiego PKB. Wprowadzenie obowiązku spełnienia wymagań dostępności zgodnie z art. 3 ust 4 mogło wpłynąć zatem na dość duży odsetek przedsiębiorstw, często dużych, które biorą udział w postępowaniach o powierzenie realizacji zamówienia lub zadania publicznego. Niemniej jednak wyniki przytaczanego badania ewaluacyjnego dotyczącego wdrażania przepisów ustawy wykazały że przepisy art. 4 ust 3 UZD jest w niewielkim stopniu stosowany, a jeśli do tego do chodzi warunki zapewniania dostępności są formułowane ogólnie i finalnie nie egzekwowane.</p> <p>Z drugiej strony w wyniku opisanych wcześniej działań, skierowanych na rozwój innowacji i B+R, zainteresowanie przedsiębiorców rozwojem innowacji produktowych w oparciu o ich cechy dostępności nieznacznie wzrosło - choć w stopniu trudnym do oszacowania (więcej w opisie skutków ekonomicznych).</p> <p>W latach 2018 – 2025 rozwijana była działalność promocyjna na temat dobrych praktyk związanych z rozwiązaniami dla dostępności. Zorganizowane zostały 4 edycje konkursu "Lider Dostępności priorytetowych branż" na wyłonienie i promocję produktów opartych na idei projektowania uniwersalnego. Rozwijają się również instytucje wspierające biznes we wdrażaniu dostępności w organizacji czyli opisywane wcześniej – Centra Wiedzy o Dostępności (CWOD).</p> <p>- Rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe Działania podejmowane na rzecz dostępności mają sprzyjać rozwijaniu możliwości samodzielnego funkcjonowania przez osoby z niepełnosprawnościami. Kluczowym przy tym jest kształtowanie rozwiązań i przestrzeni, z której korzystają osoby z niepełnosprawnościami na co dzień. Chodzi np. o kwestie lokalowe,</p>
---	--	---

<p>Prawo budowlane, budynki (mieszkalnictwa wielorodzinnego oraz użyteczności publicznej) powinny być zaprojektowane i wzniesione w taki sposób, aby zapewnić niezbędne warunki do korzystania z nich przez osoby ze szczególnymi potrzebami, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich. Powyższa norma znajduje swe uszczegółowienie w zapisach wydanego na podstawie ww. ustawy rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2002 r. Nr 75, poz. 690 z późn. zm.). Jednakże przepisy te nie określają w sposób wystarczająco precyzyjny warunków, jakie należy spełnić projektując budynek dostępny dla osób z niepełnosprawnościami, w szczególności w miejscach gdzie świadczone są usługi publiczne. Powyższe przepisy weszły w życie w 2002 r. – oznacza to, że infrastruktura mieszkaniowa, czy budynków użyteczności publicznej sprzed tego okresu, nie uwzględniała potrzeb osób z niepełnosprawnością, czy osób z ograniczoną mobilnością. W rezultacie część społeczeństwa dotyka wykluczenie z życia społecznego, w szczególności ze względu na ograniczenia możliwości przemieszczania się. Ten problem dotyka przede wszystkim osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób starszych, a także rodziców z dziećmi. Istnienie tych barier jest przyczyną braku aktywności społeczno-gospodarczej części wskazanej grupy osób. Ograniczone możliwości kontynuowania nauki, podjęcia pracy czy samodzielnego udziału w kulturze, sporcie i życiu społecznym powodują, że duża część społeczeństwa (łącznie szacowana na 12% – do nawet 30%) nie wykorzystuje swojego potencjału. Jednocześnie, dotychczasowe działania władz publicznych pokazują, że idea otwartości na różne potrzeby i dostępności podmiotów publicznych nie została jeszcze zinternalizowana - zarówno w wymiarze świadomościowym, jak i w sferze politycznych zobowiązań i realnych działań decydentów, przekładających się na funkcjonowanie podmiotów publicznych i wykonywanych przez nie zadań czy świadczonych usług. Podejmowane w tym obszarze działania wynikają raczej z indywidualnych przypadków dobrej woli lub mają charakter działań interwencyjnych,</p>	<p>Należą do nich: ludzie poruszający się przy pomocy sprzętu wspomagającego (nie tylko osoby niepełnosprawne, ale także seniorzy tj. kul, lasek, balkoników, protez, wózków inwalidzkich), z uszkodzonym narządem słuchu, wzroku, z trudnościami manualnymi i poznawczymi (np. po udarze), w ciąży, z wózkiem dziecięcym, z ciężkim bagażem oraz innych słabszych fizycznie (np. w wyniku choroby) i mających trudności w poruszaniu się.</p> <p>Dostępność, w tym zapewniona za pomocą uniwersalnego projektowania (tj. projektowania dla wszystkich) nie koncentruje się wyłącznie na osobach z największymi trudnościami np. osobach z niepełnosprawnościami. Jest podejściem zorientowanym na człowieka. W życiu codziennym, dostępność miejsca zamieszkania - bloku, budynku mieszkalnego, placówki edukacyjnej, środków transportu, miejsca pracy, placówek medycznych czy instytucji publicznych jest jednym z fundamentalnych elementów inkluzywnego społeczeństwa, opartego na zasadach równości i solidarności.</p> <p>- Rynek pracy Szacowano, że projektowana regulacja wpłynie pozytywnie na rynek pracy zwłaszcza w odniesieniu do tej grupy społecznej – aczkolwiek nie jest to główne zadanie tej ustawy. Funkcjonowanie przepisów zapewniających dostępność podmiotów publicznych może przyczynić się do zwiększonej podaży pracy w tej grupie i spowodować efekt w postaci wzrostu zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami. Jest to oczekiwany przez gospodarkę impuls podażowy po stronie kapitału ludzkiego, który w sytuacji coraz bardziej odczuwalnego braku siły roboczej staje się niezbędny dla utrzymania równowagi produkcyjnej i zachowania wydajności polskiej gospodarki. Ustawa poprzez zapewnienie warunków do bardziej samodzielnego i niezależnego funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami pozwala na realne sięganie do ukrytych rezerw kapitału ludzkiego i tym samym poprawia równowagę podaży i popytu na</p>	<p>dostępność mieszkań i budynków, w których mieszkają osoby z niepełnosprawnościami. Szereg pozytywnych zmian zadziało się w tym zakresie. Począwszy od utworzenia, na mocy ustawy, Funduszu Dostępności finansującego modernizacje architektoniczne i rozwiązania związane z dostępnością budynku (np. windy, podjazdy, rampy) po sukcesywnie wprowadzane zmiany w przepisach z zakresu prawa budowlanego, na trwałe wprowadzające rozwiązania projektowania uniwersalnego do projektowania nowych budynków. W okresie od uruchomienia przepisów ustawy widocznie wzrosła liczba inicjatyw podejmowanych np. przez PFRON służących poprawie dostępności miejsc publicznych (Dostępna Przestrzeń, czy część modułów rządowego pakietu Samodzielność- Aktywność- Mobilność, jak też szeroki pakiet projektów europejskich wspierających cele programu rządowego na rzecz poprawy dostępności skierowanych np. do JST, szkół, uczelni, instytucji kultury etc. (więcej o efektach na stronie www: https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc/program/).</p> <p>- Rynek pracy Przyjęcie i realizacja ustawy nie miały bezpośredniego wpływu na poprawę zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami. Zmiana parametrów dotyczących zatrudnienia i stopy bezrobocia osób z niepełnosprawnościami na przestrzeni lat od kiedy ustawa weszła w życie opisano na str. 7. Pomimo spadku stopy bezrobocia na przestrzeni lat wdrażania ustawy, dane te nie są zadowalające. Należy przyjąć, że od strony podażowej zlikwidowano tylko niektóre z barier w dostępie do rynku pracy i w tym przypadku przepisy przedmiotowej ustawy nie miały bezpośredniego oddziaływania.</p>
---	---	--

<p>doraźnych, które pomimo istotnych nakładów finansowych (środki PFRON, środki europejskie), docelowo nie przynoszą oczekiwanych społecznie efektów. Dla przykładu można wymienić liczne działania edukacyjne lub aktywizujące zawodowo osoby niepełnosprawne, które pomimo zainwestowania wielomilionowych nakładów nie przełożyły się na zmianę wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych (w latach 2008-2013 wzrósł on zaledwie o 0,2 %). Realizowane działania nie przynosiły trwałej zmiany m.in. ze względu na ograniczenia wynikające z braku dostępności w najbliższym otoczeniu.</p> <p>Za nieskuteczne uznano również ustawodawstwo oraz przepisy wykonawcze (np. w obszarze architektury czy cyfryzacji) dotyczących dostępności, które pozostają nieskuteczne. Dla przykładu, polskie Prawo budowlane nie pozostawia wątpliwości co do tego, że wszystkie budynki użyteczności publicznej postawione po 1995 r. muszą zapewniać dostępność osobom niepełnosprawnym, zwłaszcza poruszającym się na wózkach. W praktyce, mimo że przepisy są obligatoryjne, nie przestrzegają ich nie tylko inwestorzy i wykonawcy, ale też architekci i pracownicy organów administracji budowlanych. Podobnie w obszarze cyfrowym, przyjęte w 2012 r. rozporządzenie o Krajowych Ramach Interoperacyjności obliguje do zapewnienia dostępności serwisów administracji publicznej, podczas gdy w praktyce sześć lat po jego wprowadzeniu poziom tej dostępności wzrósł zaledwie do niespełna 48%. Powyższe wnioski dobitnie pokazywały, że wadą przepisów w zakresie dostępności był brak skutecznych mechanizmów kontrolnych, gwarantujących realizację dostępności.</p>	<p>rynku pracy. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w końcu 2017 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych wyniosła 1 081,7 tys. z czego osoby niepełnosprawne orzeczone to 66,8 tys. (6,2% ogólnej liczby bezrobotnych) . Wiele z tych osób pomimo niepełnosprawności mogłoby i chciałoby wykonywać pracę, ale istniejące bariery uniemożliwiają im to, ze szkodą dla ich rehabilitacji społecznej, poczucia wartości, a także zmniejsza podaż pracy⁹. Według GUS zakładano, że liczba osób w wieku produkcyjnym (od 18 do 59/64 lat) zmniejszy się do ok. 22 mln w 2025 r., czyli o ponad 2 mln w porównaniu z 2014 r. Według danych GUS, w II kwartale 2018 r. liczba osób biernych zawodowo sięgała 13,3 mln osób (z tego prawie 5,2 mln w wieku produkcyjnym). Przybyło również emerytów i rencistów (ich liczba wzrosła do 8,9 mln – dane z 2016 r.), z których również część chce i może podejmować zatrudnienie lub inną aktywność społeczną przy zapewnieniu im do tego odpowiednich warunków (czy np. możliwości samodzielnego dojazdu, budynków dostosowanych do ich potrzeb wynikających z wieku i ograniczeń zdrowotnych, dostosowanych usług komunikacyjnych).</p> <p>Zgodnie z projektowaną regulacją, jednym z mechanizmów zachęty do poprawy dostępności w przypadku podmiotów prywatnych, jest możliwość obniżenia wpłat składki pracodawcy innego niż podmiot publiczny na PFRON o 5%, o ile podmiot taki uzyska certyfikat dostępności o którym mowa w rozdziale 3 ustawy. Na podstawie danych PFRON za 2018 r. można wskazać, że średniomiesięcznie deklaracje wpłat na PFRON składa ponad 27 tys. pracodawców na kwotę ok. 390 mln zł (miesięcznie). W związku z tym powyższy mechanizm może skutkować zmniejszeniem wpłat na PFRON w skali roku o ok. 234 mln zł.</p> <p>Pozostałe Nie dotyczy (na etapie analizy ex-ante nie zidentyfikowano innych aspektów).</p>	
---	---	--

⁹ Analizy statystyczne, Rynek pracy w 2017 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2019, s. 93 (publikacja dostępna na stronie: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/zasady-metodyczne-rocznik-pracy/rynek-pracy-w-2017-r-4,1.html>)

	4.3 Koszty związane z funkcjonowaniem ustawy zakładane przed jej wejściem w życie	4.5 Faktyczne koszty związane z funkcjonowaniem ustawy
	<p>Na potrzeby obliczeń kosztów podziału na poszczególne podsektory (sfp), dokonano na podstawie procentowego udziału liczby podmiotów z poszczególnych podsektorów w ogólnej liczbie podmiotów. Dane te pochodzą z GUS i są tożsame z danymi wykorzystanymi przy OSR ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. 848) ze względu na tożsamość podmiotową zakresu ustawy. Przy podziale wydatków związanych z realizacją ustawy na poszczególne lata, przyjęto założenie, że w pierwszym roku jej obowiązywania, wysokość zaangażowanych kwot nie będzie znacząca, a faktyczne rozpoczęcie odpowiednich działań (zakupów i procesów inwestycyjnych) będzie miało swoje miejsce w roku kolejnym, z uwagi na cykl inwestycyjny. Ponadto dłuższe vacatio legis dla przepisów skargowych może, co do zasady, mieć również wpływ na intensyfikację realizowanych nowych obowiązków ustawowych w kolejnych latach. Dlatego założono, że w 2021 i w 2022 roku nastąpi kumulacja wydatków na zapewnienie dostępności oszacowana jako dwukrotność wartości średniorocznej), natomiast w kolejnych latach kwoty te powinny być w miarę stałe i zmniejszać się stopniowo w miarę upływu analizowanego okresu czasu. Ponadto w początkowym okresie obowiązywania ustawy dopuszczalne będzie na szerszą skalę zapewnienie dostępu alternatywnego (które to rozwiązania co do zasady są bez lub nisko-kosztowe). Natomiast docelowym sposobem zapewniania dostępności powinno być uniwersalne projektowanie i racjonalne usprawnienia, które już generują określone koszty - co spowoduje wzrost wydatków na dostępność w kolejnych latach od wejścia w życie ustawy (głównie w trzecim i czwartym roku).</p> <p>Ustawa nie spowoduje bezpośrednich kosztów dla działalności merytorycznej ZUS i NFZ, poza obowiązkami udostępnienia ich siedzib oraz zastosowaniem obowiązku określonego w art. 4 ust. 3, polegającego na określeniu reguł związanych z dostępnością wydatków ponoszonych ze środków publicznych (odpowiednie zapisy w umowach przekazywania tych środków).</p>	<p>Faktyczne koszty funkcjonowania ustawy są trudne do precyzyjnego oszacowania.</p> <p>Oprócz tych, wskazanych w pkt 3.4 (koszty obsługi ustawy + koszty projektów europejskich służących realizacji celów ustawy) składają się na nie głównie koszty jakie ponieść musi każdy podmiot publiczny zobowiązany ustawą.</p> <p>System monitoringu ustawy nie przewidywał szczegółowego gromadzenia danych związanych z wydatkowaniem środków na realizację działań związanych z rozwojem dostępności – zwłaszcza na poziomie pojedynczego podmiotu publicznego. Warto w tym miejscu dodać, że obowiązkiem ustawowym objęto co najmniej 65 tys. takich podmiotów w całym kraju.</p> <p>Jednakże pewnym przybliżeniem skali wydatków mogą być analizy wykonane w badaniu ewaluacyjnym ustawy, gdzie oszacowano na próbie badanych podmiotów, że orientacyjna kwota, jaką wydano w instytucji na zapewnienie dostępności od wejścia w życie ustawy, wyniosła najczęściej do 50 tys. zł (50,46%) lub od 51 do 100 tys. zł (17,59%).</p> <p>Biorąc powyższe pod uwagę, wydatki, jakie powinny ponieść podmioty publiczne na realizację obowiązków ustawowych można byłoby oszacować na ok. 2,5 mld zł. Niezwykle ważne dane płyną z badania również w odniesieniu do orientacyjnej kwoty, jaka byłaby wystarczająca do realizacji wymagań wskazanych w art. 6 w instytucji, którą badana osoba reprezentowała. Najczęściej wskazywana przez ankietowanych kwota opiewa na wysokość powyżej 1 mln zł (29,5%), następnie 201 do 500 tys. zł (24,5%).</p> <p>Taka rozbieżność w wydatkach dotychczas przeznaczonych na poprawę dostępności, a tych niezbędnych do poniesienia potwierdza wniosek, zgodnie z którym oparcie systemu wdrażania dostępności na przekonaniu, że środki na zapewnienie dostępności zostaną wygospodarowane w ramach bieżących wydatków i budżetów podmiotów publicznych skutkuje ograniczoną skalą faktycznego</p>

Podmioty publiczne zobowiązane ustawą do realizacji minimalnych wymagań w zakresie dostępności mają obowiązek **zapewnienia dostępności architektonicznej**. Oznacza to w praktyce zapewnienie wolnych od barier przestrzeni komunikacyjnych pionowych i poziomych (windy, schody, korytarze, ciągi piesze w budynku) dla osób z ograniczoną możliwością poruszania się, a także dla osób z niepełnosprawnością wzroku. Wydatki podmiotów publicznych związane z tym rodzajem dostępności były trudne do precyzyjnego oszacowania ze względu na brak danych. W dużym stopniu uzależnione są od rodzaju i charakteru działań poszczególnych instytucji, liczby posiadanych budynków z których korzystają klienci/obywatele, zakresu i intensywności kontaktów z klientami zewnętrznymi, liczby zatrudnionego personelu ze szczególnymi potrzebami, a także zakresu niezbędnych dostosowań istniejącej infrastruktury (na to wpływ będzie miał m.in. np. wielkość i liczba budynków; wiek i przeznaczenie budynków, istniejący poziom ich dostosowania; skala prac możliwych do wykonania w aspekcie technicznym). Należy jednak wyraźnie podkreślić, że ustawa nie nakłada obowiązku uniwersalnego projektowania poprzez np. obligatoryjny montaż windy czy budowę podjazdów ale dopuszcza szereg rozwiązań nisko lub nawet bez kosztowych na zasadzie racjonalnych usprawnień czy tzw. dostępu alternatywnego (np. pomoc innej osoby).

Dlatego przyjęto założenie, że w poszczególnych obiektach dla zapewnienia wymaganej ustawą dostępności potrzebny może być znaczny zakres dostosowań (obejmujący np. instalację dźwigu osobowego lub podnośnika pionowego z szybem samonośnym) lub mały zakres dostosowań (np. montaż lub instalacja pochylni o wysokości do 100 cm.; montaż podnośnika pionowego; korekty wielkości przedsionka; wymiana niektórych drzwi wewnętrznych na szersze). Koszt małego zakresu dostosowań to ok 30 tys. zł a koszt znacznego zakresu – ok 300 tys. zł. Jednakże na potrzeby obliczeń przyjęto dane z dostępnych danych organizacji zajmujących się audytami dostępności, a także dotychczasowych doświadczeń urzędów administracji publicznej i oszacowano, że duży zakres dostosowań dotyczy ok. 25% obiektów (16 400 x 300

wdrożenia dostępności, a tym samym realizacji obowiązków ustawowych. Wiele podmiotów publicznych nawet dotąd nie podjęło działań w tym zakresie – tłumacząc to brakiem dedykowanych środków finansowych. **Stąd m.in. tak ważne jest by przynajmniej Fundusz Dostępności mógł stanowić dodatkową alternatywę dla angażowania środków własnych podmiotu publicznego.**

tys. zł = 4,92 mld zł). Z kolei mały zakres dostosowań obejmie ok. 75% obiektów (49 202 x 30 tys. zł = ok. 1,5 mld zł). Na tej podstawie łączny koszt dostosowań architektonicznych (przy uwzględnieniu dodatkowo 5% kosztów rocznie na utrzymanie nowych elementów) wyniesie ok. 9,32 mld zł. Jednocześnie część wydatków może być także ponoszona w formie niepieniężnej, związanej m.in. z możliwością zapewniania dostępu alternatywnego (np. pomoc ze strony pracownika, reorganizacja lub inny sposób wykonywania dotychczasowych zadań podmiotu publicznego, zmiana lokalizacji świadczenia usług, zmiana siedziby lub lokalu).

Podobnie w przypadku **zapewnienia dostępności informacyjno-komunikacyjnej**, przyjęte założenia mają charakter szacunkowy, niemniej oparte są na analizie eksperckiej organizacji pozarządowych oraz bieżących cenach rynkowych poszczególnych dostosowań. Należy również podkreślić, że część obowiązków wynika wprost z obowiązującej już *ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się* oraz z *ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*. Przyjęto założenie, że dostosowania powinny dotyczyć osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie słuchu (pętla indukcyjna; usługa tłumacza PJM) oraz z niepełnosprawnością wzroku (oznaczenia kontrastowe; oznaczenia dotykowe; tyflomapy). Średni koszt dostosowania podmiotu w tym zakresie wyniesie ok. 47 tys. zł (na sumę tę składa się koszt pętli indukcyjnej – 2 tys. zł, dostosowanie do potrzeb osób niedowidzących i niewidomych – 20 tys. zł oraz koszt wideotłumacza albo tłumacza polskiego języka migowego ad hoc – 27 tys. zł przez 9 lat), co oznacza koszty dla wszystkich podmiotów na poziomie łącznym ok. 3,2 mld zł.

Jednym z kosztów, które pojawia się na podstawie przepisów niniejszej ustawy jest koszt związany z pracą **koordynatora ds. dostępności**, jaki powinien zostać wyznaczony w ramach organów władzy i kontroli oraz w sądach i trybunałach. Łącznie ok. 3,6 tys. podmiotów będzie zobowiązanych do spełnienia tego obowiązku. Obowiązek wyznaczenia koordynatora został określony do spełnienia w terminie do 30 września 2020 r. i co ważne, decyzja o

sposobie wypełnienia tego obowiązku zależy od możliwości danego podmiotu. Może być to zarówno osoba zatrudniona na nowoutworzonym stanowisku, jak i wyznaczona jedna lub kilka osób spośród już zatrudnionych (np. zapewnienie dostępności w ramach istniejących obowiązków). Zakłada się, że w większości przypadków będzie to część kompetencji obecnie zatrudnionego personelu, jednakże w niektórych przypadkach będą to nowe osoby, dedykowane do pełnienia tej funkcji. Na tej podstawie w perspektywie siedmioletniej koszt koordynatorów dostępności wyniesie ok. 273 mln zł. Szacunki te wynikają z następującego założenia: 3 614 podmioty zobowiązane poniosą wydatki na wynagrodzenie koordynatorów, mediana wynagrodzenia w administracji publicznej w 2017 roku wyniosła 4 156 PLN (kwota brutto wraz z pochodnymi), przyjęto że 1/5 etatu zostanie poświęcona na dostępność = 831 zł x 13 m-cy (łącznie z wynagrodzeniem rocznym) x 7 lat).

Koszt funkcjonowania Rady Dostępności, którą przewidziano w ustawie został oszacowany na poziomie łącznym ok. 5 mln zł. Przy szacowaniu skutków utworzenia Rady Dostępności uwzględniono głównie koszty związane z organizacją jej posiedzeń (kilka rocznie), grup roboczych powołanych w ramach jej składu (kilkanaście rocznie dla 2-3 grup), koszty udziału ekspertów w posiedzeniach Rady i grup (ewentualne wynagrodzenie jeśli będzie to niezbędne dla ekspertów nie będących członkami RD), koszty ekspertyz sporządzanych na potrzeby funkcjonowania tych gremiów oraz zwroty kosztów podróży dla członków Rady uczestniczących w jej posiedzeniach. Przedstawiony w OSR koszt funkcjonowania Rady nie uwzględnia wynagrodzeń dla członków zasiadających w jej składzie ponieważ przyjęto zasadę nieodpłatnego członkostwa, która jest stosowana w innych tego rodzaju ciałach o charakterze opiniodawczo-doradczym.

Po stronie wydatkowej uwzględniono także kwoty związane z utworzeniem **Funduszu Dostępności**. Jego źródłami finansowania będą:

- środki pochodzące ze zwrotów z pożyczek udzielanych ze środków europejskich – 137,5 mln w rozkładzie 10-cioletnim,

- środki SFWON – 400 mln zł (40 mln zł rocznie),
- budżet państwa (wnioskowana kwota na lata 2020-2028 to 320 mln zł),
- wpływy z grzywien w celu przymuszenia, nakładanych na mocy ustawy.

Należy jednak zauważyć, że są to tylko kwoty przewidywane lub zaplanowane w chwili obecnej, natomiast potencjał Funduszu Dostępności może zostać rozszerzony poprzez inne źródła jego finansowania lub dalszą kapitalizację ze wskazanych źródeł (np. zwroty z instrumentów pożyczkowych z innych funduszy niż Europejski Fundusz Społeczny). Z utworzeniem Funduszu Dostępności jako funduszu celowego wiązać się również dodatkowe obowiązki związane z jego obsługą. Będzie ona prowadzona w Ministerstwie Inwestycji i Rozwoju. W związku z dodatkowymi obowiązkami nałożonymi na MiiR w tym zakresie, planuje się utworzenie w MiiR w 2020 roku 4 etatów, a od 2021 roku 5 etatów. Roczny koszt jednego etatu w 2020 r. roku (wynagrodzenia wraz pochodnymi) oszacowano na poziomie 108 tys. zł (w tym wynagrodzenie osobowe 90,3 tys. zł), natomiast od 2021 r. roczny koszt jednego etatu przyjęto na poziomie 117 tys. zł (w tym wynagrodzenie osobowe i DWR 98 tys. zł). Przy szacowaniu bazowano na średnim wynagrodzeniu osobowym w MiiR w części 34 -Rozwój regionalny w grupie członków korpusu służby cywilnej, wynikającym z ustawy budżetowej na 2019 rok i wynoszącym 7,5 tys. zł brutto miesięcznie. Przyjmując takie założenia, łączna kwota wydatków na wynagrodzenia w okresie 10 lat funkcjonowania ustawy wyniesie 5,1 mln zł. Limit wydatków na wynagrodzenia w części 34 - Rozwój regionalny powinien być zatem zwiększony o kwoty wynikające z ww. kalkulacji.

Do kosztów wdrożenia ustawy należy również wliczyć koszt obsługi **procesu skargowego**. Zgodnie z projektem ustawy, instytucją rozpatrującą skargi i odpowiedzialną za ich egzekucję będzie PFRON. Szacuje się że realizacja nowych zadań, polegających na obsłudze postępowań skargowych będzie kosztować ok. 6,6 mln zł/średniorocznie (uwzględniając fakt że wydatki na ten cel pojawiają się dopiero w 2021 r. (24 miesięczny okres vacatio legis na

przepisy skargowe). Kwota ta została wyliczona jako iloczyn: liczby nowych etatów (4) przypadających na każdy oddział regionalny PFRON (16) zakładając średnią wartość etatu wraz z pochodnymi na poziomie ok. 8 tys. zł miesięcznie. Daje to sumę łączną ok. 50 mln zł do 2028 r.

Łączny koszt wdrożenia ustawy wyniesie zatem ok. 14 mld zł.

Przy podziale wydatków związanych z ustawą na poszczególne lata jej obowiązywania przyjęto założenie że w pierwszych dwóch latach od jej wejścia w życie tj. 2021 oraz 2022 r. konieczne będą zwiększone środki na zapewnienie dostępności (dwukrotność wartości średniorocznej), natomiast w latach kolejnych kwoty te będą stopniowo się zmniejszać. Związane to jest zarówno z koniecznością zapewnienia brakujących urządzeń czy instalacji do zapewniania dostępności wraz z rozpoczęciem obowiązywania przepisów ustawy ale także z rosnącym znaczeniem świadomości podmiotów publicznych w tym zakresie w kolejnych latach. Koszty wdrożenia trzynastu zaplanowanych w projekcie nowelizacji innych ustaw nie są możliwe do precyzyjnego oszacowania na bieżącym etapie ze względu na brak odpowiednich danych. Wynika to również z nowatorskiego charakteru proponowanych regulacji, których wartości kosztów nie były dotychczas szacowane. Niemniej jednak np. w przypadku sektora bankowego, można oszacować, że koszty przygotowania dokumentów bankowych (umowy, regulaminy), które zgodnie z projektowaną regulacją mają być możliwe do otrzymania w formatach dostępnych (np. nagranie, wydruk w alfabecie Braille'a) wyniosą rocznie ok. 20 mln zł. Szacunek ten wynika z założenia że dotyczy 616 instytucji prowadzących działalność bankową i rocznie ok. 100 osób wystąpi o udostępnienie takich dokumentów, co z kolei określono na podstawie doświadczenia organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych. W odniesieniu do innych metod szacowania kosztów zapewniania dostępności, przyjmuje się zgodnie z badaniami i statystykami międzynarodowymi (WHO), że w wymiarze infrastrukturalnym koszt zapewnienia dostępności inwestycji na

	<p>etapie ich planowania czy planowania zakupu, zgodnie z ideą uniwersalnego projektowania to około 1-2% jej wartości. Znane są również przypadki, w których analiza dostępności na etapie projektowania inwestycji oraz zastosowanie uniwersalnego projektowania wpłynęły na obniżenie jej pierwotnie zaplanowanego kosztu. Należy także zauważyć, że w kontekście oceny poziomu wydatków na dostępność, zawsze należy uwzględniać łącznie nie tylko wydatki bezpośrednio związane z inwestycjami, ale także koszty pośrednie (budżetu państwa czy jst związane z potrzebą udzielania większego wsparcia), związane z postępującym wykluczeniem całych grup społecznych oraz koszty alternatywne często „niepoliczalne” (np. angażowanie członków rodziny w opiekę nad osobą ze szczególnymi potrzebami). W tym kontekście koszty na poprawę dostępności należy oceniać jako element prewencji i szansę na ograniczenie wsparcia poprzez ograniczenie potrzeb i wydłużenie względnego okresu samodzielności i niezależności osób ze szczególnymi potrzebami.</p>	
--	---	--

5. Ewaluacja efektów według mierników podanych w OSR / teście regulacyjnym

5.1 Zmiana wartości miernika zakładana	5.2 Zmiana wartości miernika osiągnięta
--	---

W OSR ustawy **nie określono mierników, na podstawie których dokonywana byłaby ocena efektywności realizacji ustawy.** Zapowiedziano, że ewaluacja efektów projektu ustawy przeprowadzona będzie w oparciu o ocenę postępów wdrażaniu rządowego Programu na rzecz dostępności, w tym, w szczególności działań podejmowanych na rzecz zapewnienia szeroko rozumianej dostępności. Badanie będzie miało na celu zarówno ocenę aspektu instytucjonalnego realizacji Programu, jak również wpływu działań wdrażanych w Programie na jego użytkowników, w tym osoby ze szczególnymi potrzebami.

W związku z powyższym przytaczamy tu **główne ustalenia z oceny funkcjonowania ustawy dokonane na podstawie badania ewaluacyjnego:**

Ocena osiągniętych efektów została dokonana na podstawie wniosków sformułowanych w ewaluacji skuteczności funkcjonowania przepisów ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, którą zlecono w 2024 r. Badanie ewaluacyjne zostało wykonane przez konsorcjum, w którego skład weszły: Fundacja Aktywizacja, Fundacja na rzecz osób z niepełnosprawnościami, Inwestrada Sp. z o.o. oraz eksperci Pani Agata Gawska prowadzącą działalność gospodarczą pod nazwą Agata Gawska z siedzibą w Warszawie i Pani Sylwia Daniłowska, prowadzącą działalność gospodarczą pod nazwą Sylwia Daniłowska z siedzibą w Warszawie. Ewaluacja nie uwzględnia porównania mierników, gdyż nie zostały one określone w analizie ex ante.

Funkcjonowanie ustawy jest oceniane jako bardzo ważny krok na drodze do realizacji praw obywateli m.in. tych z niepełnosprawnościami, do samodzielnego udziału w życiu społecznym. Jednocześnie doświadczenia z 6 lat jej wdrażania pokazują, że **stworzone w niej mechanizmy osiągnięcia nawet minimalnych wymogów dostępności nie są wykorzystywane w odpowiedniej skali** i tym samym nie powodują pełnego, powszechnego stosowania reguł dostępności w sektorze publicznym, ani **nie zachęcają do wprowadzania ich przez sektor prywatny.** Ewaluacja wskazuje na **niedostatki w stosowaniu m.in. przepisów wymagających zlecenia zadań przez podmioty publiczne z zachowaniem reguł dostępności,** ale też mechanizmu certyfikacji dostępności czy skargowego, w przypadku których **liczba wydanych certyfikatów i liczba złożonych skarg na brak dostępności pozostają dalekie od założeń autorów ustawy.** Wnioski z badania wskazują na niewystarczające zaangażowanie we wdrażanie ustawy osób decyzyjnych w podmiotami publicznymi - co przekłada się na **niski priorytet dostępności w zarządzaniu (finansowym i merytorycznym) sektora publicznego.** Podobne są zwłaszcza trudności z nadaniem dostępności trwałego i systemowego charakteru oraz rozszerzeniem skali uwzględniania jej w wydatkowaniu środków publicznych.

Główny ciężar wsparcia na rzecz dostępności bazuje na projektach współfinansowanych z Funduszy Europejskich - w tym zwłaszcza z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (dalej „EFS+”). Projektowa formuła rozwoju dostępności sprawia, że często **wypracowane w projektach dobre praktyki nie mają trwałego przełożenia na polityki publiczne. Są wdrażane w małej skali i punktowo co nie gwarantuje ich systemowości.**

MFiPR jako Koordynator wdrażania ustawy oraz realizacji rządowego programu na rzecz dostępności systematycznie gromadzi efekty dotychczasowych projektów czy konkursów wspierających dostępność (np. modele, poradniki, standardy) i zgodnie z zakresem swoich kompetencji zachęca - a tam, gdzie to możliwe - wymaga ich stosowania np. w inwestycjach finansowanych z udziałem środków FE. Jednak głównym wyzwaniem pozostaje przejście odpowiedzialności za ich wdrożenie przez resorty odpowiedzialne za daną dziedzinę czy sektor np. transport, edukację, budownictwo, zdrowie, turystykę.

MFiPR podejmuje starania by wzmocnić wykorzystanie już istniejących rozwiązań prawnych. Przykładem może być: promowanie w niektórych konkursach kierowanych do podmiotów niepublicznych, posiadania certyfikatu dostępności,

działania wzmacniające kompetencje leaderskie koordynatorów, edukacja na temat sposobu wypełniania obowiązków ustawy np. raportowania stanu zapewniania dostępności skierowane do podmiotów publicznych i wiele innych. Trzeba jednak podkreślić, iż działania samego MFIPR mają jednak ograniczone pole oddziaływania. MFIPR może kształtować elementy dotyczące wydatkowania środków FE oraz adresować działania skierowane do zaledwie małej części podmiotów publicznych i w ograniczonym zakresie ich funkcjonowania. Nie jest to jednak wystarczające i **nie gwarantuje trwałego osadzenia reguł dostępności w praktyce działania innych podmiotów - tak publicznych jak i prywatnych.**

6. Przyczyny różnic między założonymi a osiągniętymi rezultatami (koszty, korzyści, wartości mierników)

Nie dotyczy.

7. Ocena obowiązków informacyjnych wynikających z ustawy

l.p.	Obowiązek informacyjny (w tym jednostka redakcyjna, tj. nr artykułu)	Możliwy sposób redukcji wraz z uzasadnieniem				
		uchylenie OI	zmniejszenie częstotliwości wykonywania OI	zastąpienie trybu papierowego elektronicznym	zmniejszenie wymaganego zakresu informacji	uproszczenie formularza lub zamieszczenie formularza na stronie internetowej

1	<p>Zgodnie z art. 11 ust. 1 Podmiot publiczny przekazuje co 4 lata, najpóźniej do dnia 31 marca danego roku, raport o stanie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w danym podmiocie, i publikuje go na swojej stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej, a jeżeli nie ma strony podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej – na swojej stronie internetowej. – obowiązek informacyjny dotyczący powiadomienia społeczeństwa o konkretnych działaniach podejmowanych przez podmiot.</p>	<p>Częściowa możliwość redukcji obowiązków informacyjnego polegająca na likwidacji pośredniego szczebla raportowania tzn. rezygnacja z potrzeby przekazywania raportów podmiotów publicznych do właściwego miejscowo wojewody, dzięki wprowadzeniu nowoczesnych rozwiązań informatycznych możliwe jest przekazywanie raportów przez podmioty publiczne bezpośrednio do centralnej bazy prowadzonej przez GUS.</p>	Brak możliwości redukcji OI	Ustawa nakłada obowiązek sporządzenia wersji elektronicznej celem publikacji w internecie.	Brak możliwości redukcji OI, celem usprawnienia procesu monitoringu oczekiwaniem jest zwiększenie częstotliwości przygotowania i publikacji raportu na co 2 lata.	Brak możliwości redukcji OI, celem usprawnienia procesu monitoringu oczekiwaniem jest pogłębienie zakresu informacji jakie są ujawniane w raporcie.	Brak możliwości redukcji OI
2	<p>Zgodnie z art. 11 ust 7 Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego, na podstawie raportów podmiotów, o których mowa w ust. 4 pkt 1, i zbiorczych raportów o stanie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami na terenie danego województwa przygotowuje, w terminie do dnia 30 listopada danego roku, raport</p>	Brak możliwości redukcji OI	Brak możliwości redukcji OI	Brak możliwości redukcji OI	Brak możliwości redukcji OI	Brak możliwości redukcji OI	Brak możliwości redukcji OI

<p>o stanie zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w kraju i przekazuje go do zaopiniowania Radzie Dostępności, o której mowa w art. 13. – obowiązek informacyjny dotyczący przekazania Radzie Ministrów sprawozdania o stanie zapewnienia dostępności w podmiotach publicznych na podstawie przedstawionych przez nich raportów.</p>						
<p>3</p> <p>Zgodnie z art. 12 Niezależnie od obowiązku, o którym mowa w art. 11 ust. 1, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego może, w każdym czasie, występować do podmiotów publicznych o przedstawienie sprawozdań dotyczących zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w zakresie ich działalności. – obowiązek informacyjny dotyczący przedstawienia informacji o prowadzonej</p>	<p>Brak możliwości redukcji OI</p>	<p>Brak możliwości redukcji OI. Przepis nie ma charakteru zastosowania cyklicznego. Może być realizowany ad hoc.</p>	<p>Brak możliwości redukcji OI</p>	<p>Brak możliwości redukcji OI</p>	<p>Brak możliwości redukcji OI</p>	<p>Brak możliwości redukcji OI</p>

	działalności						
4	Zgodnie z art. 14 ust. 5 Podmiot, o którym mowa w ust. 1, publikuje na swojej stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej, a jeżeli nie ma strony podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej – na swojej stronie internetowej, dane kontaktowe koordynatora do spraw dostępności oraz treść planu działania, o którym mowa w ust. 2 pkt 2. – obowiązek informacyjny dotyczący powiadomienia społeczeństwa o konkretnych działaniach podejmowanych przez podmiot.	Brak możliwości redukcji OI	Brak możliwości redukcji OI	Brak możliwości redukcji OI	Brak możliwości redukcji OI	Brak możliwości redukcji OI	Brak możliwości redukcji OI
5	Zgodnie z art. 17 ust. 1 Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego prowadzi wykaz podmiotów dokonujących certyfikacji. Wykaz jest zamieszczany na stronie, o której mowa w art. 16 ust. 1 pkt 1 (strona www urzędy oraz BIP). – obowiązek informacyjny dotyczący poinformowania społeczeństwa, podmioty zainteresowane ubieganiem się o wydanie certyfikatu	Brak możliwości redukcji OI	Brak możliwości redukcji OI	Wykaz publikowany jest w wersji elektronicznej	Brak możliwości redukcji OI	Brak możliwości redukcji OI	Informacje i dane podlegające dalszej publikacji pobierane są z wniosków i decyzji, na podstawie których przyznano podmiotowi status podmiotu certyfikującego.

	dostępności, jakie podmioty są akredytowane do prowadzenie postępowań i wydanie certyfikatów dostępności.						
6	Zgodnie z art. 23 Podmiot dokonujący certyfikacji, w terminie nie dłuższym niż 3 miesiące od dnia złożenia kompletnego wniosku: 1) w przypadku stwierdzenia, że podmiot ubiegający się o certyfikat spełnia minimalne wymagania, o których mowa w art. 6 – przekazuje temu podmiotowi certyfikat w postaci papierowej albo 2) zawiadamia podmiot ubiegający się o certyfikat o odmowie wydania certyfikatu. 0 obowiązek informacyjny związany z certyfikacją prowadzonej działalności.	Brak możliwości redukcji OI	Brak możliwości redukcji OI	Możliwa redukcja	Brak możliwości redukcji OI	Brak możliwości redukcji OI	Brak możliwości redukcji OI
7	Zgodnie z art. 24 ust. 2 podmiot dokonujący certyfikacji jest obowiązany do: 2) przekazywania do ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego informacji o wydanych certyfikatach; - obowiązek informacyjny związany z	Brak możliwości redukcji OI	Obowiązek nie ma charakteru cyklicznego. Realizowany jest gdy zaistnieje sytuacja potrzeby realizacji obowiązku informacyjnego	Informacje przekazywane są elektronicznie na dedykowaną skrzynkę mailową: certyfikacja.nabor@mfiipr.gov.pl	Brak możliwości redukcji OI	Obowiązek informacyjny nie wymaga stosowania formularza.	Informacje będące przedmiotem udostępnienia są w posiadaniu podmiotu certyfikującego. Nie ma potrzeby korzystania z zasobów zewnętrznych.

	powiadomieniem o działaniach podejmowanych przez podmiot.						
8	Zgodnie z art. 26 ust. 2 W przypadku cofnięcia certyfikatu podmiot dokonujący certyfikacji jest obowiązany zawiadomić ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego oraz podmiot, któremu wydano certyfikat, o cofnięciu tego certyfikatu, wskazując jednocześnie uzasadnienie faktyczne i prawne. – obowiązek informacyjny związany z powiadomieniem o działaniach podejmowanych przez podmiot.	Brak możliwości redukcji OI	Obowiązek nie ma charakteru cyklicznego. Realizowany jest gdy zaistnieje sytuacja potrzeby realizacji obowiązku informacyjnego.	Ustawa nie reguluje sposobu przekazania obowiązku informacyjnego.	Brak możliwości redukcji OI	Obowiązek informacyjny nie wymaga stosowania formularza.	Informacje będące przedmiotem udostępnienia są w posiadaniu podmiotu certyfikującego. Nie ma potrzeby korzystania z zasobów zewnętrznych.
8	Zgodnie z art. 28 ust. 1 Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego podaje do publicznej wiadomości, na swojej stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej, informacje o podmiotach, którym został wydany certyfikat. - obowiązek informacyjny dotyczący poinformowania społeczeństwa o podmiotach, którym wydane zostały certyfikaty	Brak możliwości redukcji OI	Brak możliwości redukcji OI	Informacje publikowane są w wersji elektronicznej.	Brak możliwości redukcji OI	Obowiązek informacyjny nie wymaga stosowania formularza.	Informacje będące przedmiotem udostępnienia są w posiadaniu urzędu. Nie ma potrzeby korzystania z zasobów zewnętrznych.

	dostępności.						
9	Zgodnie z art. 56 ust. 3 Właściwy minister, na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, w terminie 12 miesięcy od dnia otrzymania wniosku, przedstawia Radzie Ministrów informację o planowanych działaniach w zakresie określonym we wniosku, uwzględniając m rekomendacje, o których mowa w ust. 2. – obowiązek informacyjny dotyczący przeglądu prawa i planowanych działań w zakresie zmian prawnych na rzecz dostępności.	Możliwe uchylene	Rezygnacja z obowiązku informacyjnego	Rezygnacja z obowiązku informacyjnego	Rezygnacja z obowiązku informacyjnego	Rezygnacja z obowiązku informacyjnego	Rezygnacja z obowiązku informacyjnego

8. Opinie zgłaszane w związku z funkcjonowaniem ustawy

l.p.	Podmiot zgłaszający opinię/problem	Opis	Stanowisko członka Rady Ministrów
------	------------------------------------	------	-----------------------------------

<p>Opinie zgłaszane w procesie konsultacji proponowanych zmian do zapisów ustawy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • członkowie Rady Dostępności • przedstawiciele spółdzielni mieszkaniowych • obywatele – mieszkańcy budownictwa wielorodzinnego • Karkonoski Sejmik Osób Niepełnosprawnych • Politechnika Gdańska • Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych • Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego • Fundacja Fronia • Zakład Ubezpieczeń Społecznych • Fundacja Integracja • Krajowa Izba Architektów RP • Akademia Pedagogiki Specjalnej • Towarzystwo Urbanistów Polskich • Urząd Zamówień Publicznych • Fundacja Blind&Proud 	<p>Zgłaszane propozycje dotyczące zmian w celu zwiększenia skuteczności funkcjonowania ustawy obejmują m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozszerzenie zapisów art. 6 zawierającego minimalne wymagania dostępności, • rozszerzenie zakresu podmiotowego ustawy o podmioty świadczące usługi w interesie ogólnym, w tym usługi publiczne i usługi użyteczności publicznej (usługi powszechne) z naciskiem na niepubliczne: apteki, gabinety lekarskie, szpitale i inne podmioty realizujące świadczenia zdrowotne jak domy pomocy społecznej, usługi edukacyjne, w tym niepubliczne szkoły, przedszkola i uczelnie, • Rozszerzenie zakresu przedmiotowego ustawy o dostępności o usługi świadczone przez podmiot, dostępność usług opisywana w nawiązaniu do ustawy EAA (poprzez ich cechy: funkcjonalność, interoperacyjność, kompatybilność postrzegalność i zrozumiałość), • Doprecyzowanie zakresu działań, jakie podmiot publiczny a jakie inny podmiot wskazany w ustawie powinny dopełnić celem zapewniania dostępności siedziby, innych obiektów, w których prowadzi działalność a także świadczenia usług, • Ograniczyć obecne nieuprawnione i nadmierne stosowanie dostępu alternatywnego, • Zapewnić prymat zapewniania dostępności z uwzględnieniem uniwersalnego projektowania, a dopiero w przypadku braku takiej możliwości – przez zastosowanie racjonalnego usprawnienia, 	<p>Minister Funduszy i Polityki Regionalnej analizuje zgłaszane postulaty i na tej podstawie przygotowuje projekt ewentualnych zmian do ustawy.</p>
---	---	--

	• Wprowadzenie szczegółowych wytycznych dotyczących sposobu realizacji wymagań określonych w art. 6, • Rozszerzenie zakresu dostępności architektonicznej o strefę dojścia i wejścia do budynku, trasy wolne od przeszkód wewnątrz budynku, wejścia do wszystkich pomieszczeń w budynku, zapewnienia pomieszczeń sanitarno-higienicznego dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, • Doprecyzowanie oczekiwań dot. dostępnej ewakuacji: wdrożenie odpowiednich procedur, szkolenia personelu, posiadanie sprzętu lub wyposażenia umożliwiającego ewakuację, wyznaczenie przestrzeni do oczekiwania na ewakuację i przetrwanie w budynku w sytuacji zagrożenia, • Wprowadzenie delegacji ustawowej do wydania przez ministra ds. rozwoju regionalnego wytycznych dla wymagań w zakresie dostępności architektonicznej i informacyjno-komunikacyjnej, • Wprowadzenie obowiązku ujawniania informacji o przypadkach stosowania dostępu alternatywnego, • Wzmocnienie roli i funkcji koordynatorów do spraw dostępności, • Wykorzystanie narzędzia informatycznego do celów raportowania o dostępności (art. 11) i zwolnienie z obowiązku pośredniczenia w raportowaniu przez wojewodę, • Rozszerzenie zakresu obowiązkowych informacji w raporcie: informacja o wnioskach o zapewnienie dostępności, danych koordynatora lub zespołu,	

postępowaniu skargowym i planie,

- Wprowadzenie uprawnień ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego do monitoringu wdrażania obowiązków podmiotów publicznych wynikających z ustawy,
- Wprowadzenie przepisów zwiększających efektywność systemu certyfikacji dostępności, dodanie uprawnień kontrolnych dla ministra ds. rozwoju regionalnego,
- Uproszczenie procesu skargowego, w tym rozszerzenie możliwości występowania z wnioskiem o zapewnienie dostępności w interesie publicznym (organizacje pozarządowe).

<p>Inne źródła opinii o ustawie (np. badania opinii, materiały konferencyjne)</p>	<p>W 2024 r. przeprowadzono zewnętrzną ewaluację skuteczności funkcjonowania przepisów niniejszej ustawy. Badanie ewaluacyjne zostało przeprowadzone z zastosowaniem różnorodnych technik i narzędzi badawczych, w tym badanie ankietowe na ponad 2400 podmiotach zobowiązanych do wdrażania ustawy, wywiady indywidualne (33) i grupowe (48 osób), 50 podmiotów objętych weryfikacją przez tzw. tajemniczego klienta. Dodatkowo, odbyły się warsztaty design thinking, panele eksperckie jak również analiza informacji i opinii zgromadzonych na forach i specjalistycznych platformach internetowych służących wymianie wiedzy między ekspertami. Konsultacje przeprowadzono w trzech formach: spotkań stacjonarnych (Warszawa, Kraków, Gdańsk), spotkań zdalnych (2 spotkania) oraz internetowego oraz fizycznego formularza konsultacyjnego. W konsultacjach stacjonarnych i online wzięły udział łącznie 142 osoby, w tym: 16 ekspertów i ekspertek ds. dostępności, 27 osób ze szczególnymi potrzebami, 11 osób reprezentujących podmioty prywatne realizujące zadania zlecane lub zamówienia publiczne w obszarze usług świadczonych na rzecz osób ze szczególnymi potrzebami oraz podmioty certyfikujące i posiadające certyfikat, 27 osób z NGO oraz 61 przedstawicieli i przedstawicielek podmiotów publicznych objętych ustawą.</p> <p>Główne wnioski wynikające z tej ewaluacji są następujące:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Ustawa została zasadniczo dobrze skonstruowana pod kątem jej zakresu przedmiotowego. Wymaga jednak uzupełnienia o usługi świadczone w interesie ogólnym, w tym usługi publiczne i usługi użyteczności publicznej (usługi powszechne), w szczególności te świadczone w obszarze zdrowia i edukacji. 2) Ustawa wymaga rozszerzenia podmiotowego o kolejne podmioty, które świadczą usługi w interesie ogólnym, w tym usługi publiczne i usługi użyteczności publicznej (usługi powszechne) z naciskiem na niepubliczne: np. apteki, gabinety lekarskie, szpitale i inne podmioty realizujące świadczenia zdrowotne, usługi edukacyjne, w tym niepubliczne szkoły, przedszkola i uczelnie. 3) Ustawa wymaga rozszerzenia o dostępność przestrzeni publicznej i zapewnienia jej wolnej od barier w odniesieniu do przestrzeni takiej jak chodniki, place, parkingi, parki, place zabaw, przystanki transportu publicznego w odniesieniu do przestrzeni, którą władza podmiot publiczny. 4) Zmiany wymagają zapisy ustawy dotyczące dostępu alternatywnego tak, aby ograniczyć jego obecne nadmierne i nieuzasadnione stosowanie. 5) Należy wzmacniać potencjał organizacji pozarządowych do realizacji działań w sposób dostępny 6) Należy wskazać wyraźny prymat zapewniania dostępności z uwzględnieniem uniwersalnego projektowania, a dopiero w przypadku braku takiej możliwości – stosowanie racjonalnego usprawnienia. 7) Przepisy art. 6 są zbyt ogólne w odniesieniu do dostępności architektonicznej, co utrudnia ich skuteczne wdrażanie i rodzi konieczność przygotowania szczegółowych wytycznych w tym obszarze w formie np. rozporządzenia lub wytycznych/standardów.
---	--

- 8) Występują różnice w stosowaniu i interpretacji przepisów przez poszczególne podmioty zobowiązane, co powoduje konieczność realizacji działań podnoszących kompetencje osób wdrażających przepisy dostępnościowe. Przedmiotowe działanie przyczyni się do zapewnienia jednolitej interpretacji i standaryzacji działań w ramach wdrażania dostępności.
- 9) Dla pełnego wdrożenia przepisów dostępności, ale także dla nadania jej odpowiedniej rangi, rozumianej jako podstawy wszelkich działań podejmowanych przez podmioty publiczne istotne jest wskazanie w przepisach o samorządzie gminnym, powiatowym i wojewódzkim zapewniania dostępności jako zadania własnego tych podmiotów.
- 10) Kluczowym źródłem motywacji podmiotów do wdrażania dostępności jest obawa przed nałożeniem sankcji za niestosowanie przepisów ustawy. Bazując na tym, rekomenduje się istotne wzmocnienie systemu sankcyjnego dzięki wprowadzeniu dodatkowych sankcji m.in. za brak powołania ds. dostępności oraz brak planu na rzecz poprawy zapewniania dostępności oraz składania raportu o stanie zapewniania dostępności.
- 11) Podmioty publiczne rzadko wprowadzają zapisy dotyczące dostępności w dokumentacji zlecenia zadań publicznych, a jeśli już to robią, to często w sposób lakoniczny lub niejednoznaczny. Mechanizm zlecenia zadań wymaga korekty.
- 12) Konieczne jest wzmocnienie roli Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej i zintensyfikowanie prowadzonych przez nie działań monitoringowych oraz informacyjno-edukacyjnych wobec podmiotów zobowiązanych do stosowania ustawy.
- 13) Niezbędne jest wzmocnienie i przeformułowanie części zadań koordynatora ds. dostępności w sposób pokazujący, że osoba ta realizuje funkcje koordynacyjne, a nie odpowiada na faktyczną realizację poszczególnych działań w różnych obszarach działalności instytucji. Ustawa powinna wyraźniej zaznaczyć odpowiedzialność kadry zarządzającej za realizację obowiązków ustawowych w zakresie wdrażania dostępności (np. za składanie raportów, przygotowywanie planów na rzecz poprawy zapewniania dostępności).
- 14) Niewielka liczba certyfikatów dostępności wynika m.in. z braku przekonania o korzyściach płynących z posiadania takiego certyfikatu i ich realnej wartości dla prowadzonej działalności. Aby zwiększyć zainteresowanie certyfikacją, konieczne jest wprowadzenie nowych zachęt do ubiegania się o certyfikat dostępności oraz standaryzowanie procedury certyfikacyjnej.
- 15) Niewielka liczba skarg wynika przede wszystkim z braku świadomości prawnej i wiedzy w zakresie ustawy wśród osób ze szczególnymi potrzebami oraz niewłaściwego podejścia podmiotów zobowiązanych do stosowania tych procedur. Osoby ze szczególnymi potrzebami często obawiają się negatywnych konsekwencji ze strony podmiotów publicznych, w których mogą wnioskować o zapewnienie dostępności lub na których działanie złożyłyby skargę, dlatego niezbędne jest zapewnienie dodatkowej opcji występowania w procedurze skargowej przez NGO, dzięki czemu możliwe byłoby zniwelowanie tego ryzyka identyfikowanego przez tę grupę.
- 16) Zastosowany w Funduszu Dostępności mechanizm pożyczkowy stanowi istotne ograniczenie dla podmiotów o ograniczonych zasobach i niestabilnej sytuacji finansowej. Z FD korzystają głównie spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, dlatego istnieje potrzeba rozszerzenia zakresu podmiotowego

funduszu, aby objąć nim szerzej organizacje pozarządowe oraz małe i średnie przedsiębiorstwa. Niezbędne jest stworzenie preferencyjnych warunków do korzystania z Funduszu przez podmioty samorządowe z terenów wiejskich i małomiasteczkowych. Wysokość środków w dyspozycji Funduszu jest niewystarczająca w stosunku do potrzeb, co sugeruje konieczność ich radykalnego zwiększenia.

9. Pozostałe wnioski wynikające z dotychczasowego funkcjonowania ustawy

Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami stanowi solidne podwaliny dla rozwoju dostępności w szerokim ujęciu społeczno-gospodarczym w całym kraju. Nie działa ona jednak w próżni ale stanowi element szerszych działań i rozwiązań ujętych w innych aktach prawnych czy dokumentach o charakterze strategicznym. Zaliczyć do nich można przede wszystkim:

- Ustawę o dostępności cyfrowej
- Ustawa o zapewnianiu spełniania wymagań dostępności niektórych produktów i usług przez podmioty gospodarcze
- Rządowy program Dostępność Plus (obecnie zakończony)
- Strategię na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami do 2030r.

Przyjęcie i realizacja ustawy dało kluczowy impuls do zmian systemowych. O ile wcześniej działania związane z zapewnianiem dostępności miały fragmentaryczny i wycinkowy charakter (np. projekty unijne, ustawa o języku migowym, ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych), o tyle nowa ustawa przygotowała cały zestaw narzędzi do traktowania usług i miejsc publicznych jako nośnika takich wartości jak: równość, samodzielne życie, niezależność czy sprawiedliwość społeczna. Ustawa pozwoliła na ich zakorzenienie w praktyce działania organów administracji publicznej, dając osobom ze szczególnymi potrzebami istotne narzędzie do egzekwowania własnych praw.

Elementem odróżniającym ten akt prawny od dotychczasowych rozwiązań z zakresu dostępności było potraktowanie jej jako reguły, zasady realizacji usług publicznych ale służącej wszystkim obywatelom a nie wyłącznie osobom z niepełnosprawnościami. Zarówno szerokie ujęcie definicji „szczególnych potrzeb” jak i używanie pojęcia uniwersalnego projektowania miały na celu pokazanie, że z tych rozwiązań korzystają wszyscy – w sposób mniej lub bardziej świadomy. Po kilku latach idea ta tylko częściowo przeniknęła do świadomości społecznej czy podmiotów zobowiązanych ustawą, uzasadniając konieczność dalszego wzmocnienia działań świadomościowych i edukacyjnych. Wciąż w dyskusjach o tych przepisach pojawiają się argumenty „takich osób u nas nie ma” „te osoby do nas nie przychodzą” – choć jest to znacznie mniejsza skala niż na początku wdrażania przepisów przedmiotowej ustawy.

10. Rekomendacje członka Rady Ministrów dotyczące dalszych działań

Sześć lat wdrażania ustawy pozwoliło na uruchomienie i sprawdzenie w praktyce wszystkich mechanizmów i narzędzi w niej przewidzianych oraz przetestowanie ich skuteczności. Okres ten pozwala na sformułowanie wniosków, dotyczących trafności przyjętych przepisów, skali ich wykorzystania przez osoby ze szczególnymi potrzebami oraz problemów związanych z ich interpretacją i wdrażaniem w praktyce.

Pomimo obserwowanych wielu pozytywnych zmian, wynikających z wdrażania obowiązków ustawowych, ich adresaci jak i główni użytkownicy zgłaszają szereg uwag wskazujących na konieczność poprawy adekwatności i skuteczności tych przepisów. Wiąże się to zarówno z kwestiami uspołnienienia regulacji jak i doprecyzowania, określonych w niej oczekiwań ale również zasad działania poszczególnych mechanizmów i narzędzi.

Opinie środowisk osób z niepełnosprawnościami wskazują, iż pomimo 6 lat obowiązywania przepisów związanych z dostępnością, w przestrzeni publicznej, budynkach urzędów i procedurach świadczonych przez nie usług, wciąż pozostaje wiele barier, które uniemożliwiają osobom ze szczególnymi potrzebami skorzystanie z usług publicznych na równi z innymi osobami. Pomimo wielu wysiłków i znaczących nakładów poniesionych na poprawę warunków życia (między innymi osób niepełnosprawnych i starszych), w zakresie pracy czy korzystania z podstawowych praw i swobód obywatelskich, nadal znaczna część z nich doświadcza szeregu barier, utrudniających lub uniemożliwiających im pełne funkcjonowanie w społeczeństwie, w tym, w relacjach z podmiotami publicznymi. Także efekty obecnie funkcjonującego systemu regulacyjnego (zarówno na poziomie ustawowym, jak i wykonawczym), nie są zadowalające. Przepisy prawa wynikające z ustawy są niewystarczająco skuteczne.

W opinii MFiPR potrzeba bardziej horyzontalnego podejścia w tworzeniu warunków dla rozwoju dostępności w różnych dziedzinach życia i różnych politykach publicznych. Jest to uzasadnione biorąc pod uwagę uniwersalność i powszechność stosowania przepisów dot. dostępności. Rozwiązania zawarte w ustawie, mają bowiem – zgodnie z początkową intencją - służyć nie tylko osobom z niepełnosprawnościami czy seniorom ale zaprojektowane są uniwersalnie dla ogółu społeczeństwa: osób które podróżują, poruszają się z bagażem, z wózkami, z rowerem, z małymi dziećmi, osób z czasowymi ograniczeniami w ruchu np. po urazach, zabiegach, chorobach, poruszających się o kulach, czy osób neuroatypowych.

Według danych GUS na koniec 2024 r. osoby posiadające ważne orzeczenie o niepełnosprawności stanowiły około 10,5% populacji Polski (czyli mniej więcej 4 mln osób). Przy zastosowaniu szerszej definicji, obejmującej również osoby deklarujące trwałe ograniczenia w codziennym funkcjonowaniu, niezależnie od posiadania formalnego orzeczenia, odsetek ten wzrasta do około 14%. Z kolei liczba osób w wieku 65 lat i więcej w 2024 r. przekroczyła 7,7 mln i stanowiła około 20,6% ogółu populacji Polski. W perspektywie starzejącego się społeczeństwa - według prognozy GUS w 2050 r. osoby w wieku 65+ będą stanowiły ok. jedną trzecią ludności Polski. Prognozy demograficzne wskazują na dynamiczny wzrost liczby osób starszych w Polsce w najbliższych dziesięcioleciach, przez co znacząco wzrośnie zapotrzebowanie na dostępność usług i przestrzenie.

Intencją ustawodawcy od początku było wprowadzenie dostępności jako rozwiązania, które służy każdemu obywatelowi, w tym szczególnie seniorom jako dynamicznie rosnącej liczebnej grupie społecznej. Praktyczne rozwiązania, które przyjęto w ustawie zakładają, że to co jest warunkiem dla osób z niepełnosprawnościami, staje się komfortem użytkownika lub pozostaje niezauważalne dla osób sprawnych, jednocześnie podnosząc jakość i użyteczność przestrzeni czy usług. Aby było to możliwe z jednej strony ustawa wprowadziła minimalne wymagania dostępności – z drugiej jednak, przy rozproszonym systemie koordynacji, konieczne jest uwzględnianie dostępności przekrojowo i bardziej szczegółowo w różnych politykach publicznych. Potrzeba zwiększenia mobilizacji i odpowiedzialności poszczególnych ministrów właściwych do realizacji polityk publicznych w poszczególnych obszarach celem uwzględnienia dostępności jako czynnika, który powinien być brany pod uwagę przy wyznaczeniu i wspieraniu realizacji kierunków rozwoju danej polityki publicznej. Potrzeba z jednej strony wypracowania woli do zmian przepisów prawa pod kątem uwzględniania dostępności w regulowanych sferach życia, jak również uwzględnienia potrzeb dostępności w politykach sektorowych, ze szczególnym naciskiem na:

Dział administracja publiczna i dział spraw wewnętrznych – w zakresie tworzenia warunków dla sprawnego wdrażania przez podmioty publiczne (szczególnie samorządy) obowiązków wynikających z ustawy, zapewnianie wsparcia w postaci instrumentów grantowych, rozwoju wiedzy i kompetencji urzędników,

Dział budownictwo, planowanie i zagospodarowanie przestrzenne oraz mieszkalnictwo - w zakresie rozwijania standardów i wymagań dostępności architektonicznej, w szczególności prawa budowlanego oraz warunków technicznych jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. Szczególnym wyzwaniem pozostaje tu prawo spółdzielcze, które ogranicza możliwości instalacji wind w budynkach mieszkalnictwa wielorodzinnego, gdzie nie ma konsensusu społecznego dla takich rozwiązań. W tej sytuacji przepisy nie chronią wystarczająco obywateli ze szczególnymi potrzebami, utrzymując zjawisko tzw. „wieżniów 4 piętra”. Jest to jedna z przyczyn ograniczonej skuteczności instrumentu ustawowego jakim jest Fundusz Dostępności.

Dział budżet, finanse publiczne – w zakresie zabezpieczenia środków finansowych dla instrumentów wsparcia rozwoju dostępności, w tym Funduszu Dostępności, z którego finansowane są dostosowania architektoniczne,

Dział informatyzacja – w zakresie dalszego tworzenia warunków dla rozwoju dostępności cyfrowej i wzmocnienie

egzekwowalności realizacji obowiązków wynikających z ustawy o dostępności cyfrowej,

Dział kultura i ochrona dziedzictwa narodowego – w zakresie powiązania możliwości otrzymania świadczeń z programów resortowych (grantów) z realizacją działań na rzecz rozwoju dostępności w zabytkach, modernizacji architektonicznej obiektów i placówek kulturalnych, tworzeniu oferty kulturalnej skierowanej do osób ze szczególnymi potrzebami, rozwoju dostępnej kinematografii,

Dział kultura fizyczna i sport – w zakresie powiązania możliwości otrzymania świadczeń z programów resortowych (grantów) od realizacji działań na rzecz rozwoju dostępności, w tym w zakresie infrastruktury sportowej,

Dział oświata i wychowanie – w zakresie kształtowania świadomości i wiedzy od najmłodszych pokoleń co do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i szerzej ze szczególnymi potrzebami, w zakresie równości, różnorodności, poszanowania i tolerancji, uwzględnianie treści związanych z różnorodnością i dostępnością w podstawach programowych,

Dział szkolnictwo wyższe i nauka - w zakresie dostosowania infrastruktury uczelni do potrzeb studentów ze szczególnymi potrzebami ale także szerzej budowanie kompetencji kadry akademickiej oraz tworzenie kierunków studiów, uwzględniających zagadnienia projektowania uniwersalnego, dla kształcenia przyszłych specjalistów i ekspertów,

Dział sprawiedliwość – w zakresie dostosowania procedur funkcjonowania instytucji wymiaru sprawiedliwości do obsługi osób z niepełnosprawnościami, zmian prawnych w zakresie poszanowania godności, poczucia sprawczości i samostanowienia przez osoby z niepełnosprawnościami, w tym z niepełnosprawnościami intelektualnymi,

Dział transport – w zakresie dalszego rozwijania dostępnej infrastruktury transportowej z uwzględnieniem wymiany taboru na uwzględniający potrzeby pasażerów z niepełnosprawnościami,

Dział zabezpieczenie społeczne – w zakresie świadczeń socjalnych, zatrudnienia, rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami,

Dział zdrowie – w zakresie zarówno rozwijania dostępności placówek medycznych, jak również sposobów organizacji ich pracy, realizacji świadczeń dla pacjentów z niepełnosprawnościami czy komunikacji z osobami ze szczególnymi potrzebami,

Silniejsze powiązanie polityk publicznych w powyższych obszarach z problematyką dostępności dałoby impuls determinujący zmiany paradygmatu kształtowania kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o wartości równości, poszanowania i tolerancji. Podejście to ma charakter długofalowy i wymaga szerokich uzgodnień politycznych i programowych, celem zachowania spójności priorytetów rozwojowych danego obszaru społeczno-gospodarczego a potrzebami i oczekiwaniami środowisk osób z niepełnosprawnościami względem warunków dla rozwoju dostępności.

Takie podejście wymagałoby również wzmocnienia rozproszonych obecnie kompetencji w zakresie koordynacji i mechanizmów monitoringu wdrażania działań na rzecz dostępności. Obecnie ustawa powierza je ministrowi ds. rozwoju regionalnego (art. 8-10), który jednak nie ma realnych narzędzi oddziaływania w innych obszarach czy politykach publicznych, pozostających poza jego kompetencją. Centralny ośrodek koordynacji, umiejscowiony bezpośrednio przy Prezesie Rady Ministrów pozwoliłby, być może, na bardziej skuteczne motywowanie do współpracy na rzecz dostępności.

Silne umocowanie mechanizmu koordynacji mogłoby dać podstawę dla **szerokich, pogłębionych zmian zakresu analizowanej ustawy, które docelowo powinny objąć:**

- połączenie 3 odrębnych ustaw o dostępności w jedną, spójną regulację;
- rozszerzenie zakresu podmiotowego przepisów o podmioty świadczące usługi w interesie ogólnym, w tym usługi publiczne i usługi użyteczności publicznej (usługi powszechne), w tym m.in. niepubliczne gabinety lekarskie, szpitale, domy pomocy społecznej, sanatoria, usługi edukacyjne, w tym np. niepubliczne szkoły, przedszkola i uczelnie, i inne,
- wzmocnienie funkcji koordynatorów/ek i zespołów do spraw dostępności, poprzez konieczność ich powoływania w każdym podmiocie i zapewnienia im zasobów odpowiednich do skutecznej realizacji ich funkcji,
- zobowiązanie właściwych ministrów do realnego zapewnienia dostępności w poszczególnych politykach i sektorach, poprzez m.in. uzależnienie zasad finansowania usług publicznych od kwestii zapewniania ich dostępności,
- powołanie odrębnej instytucji, opracowującej standardy dostępności, które byłyby obligatoryjnie stosowane w całym sektorze publicznym (np. na wzór Access Board w USA, ENRAC w Wielkiej Brytanii lub ASC w Kanadzie),
- wprowadzenie Inspektoratu dostępności, jako służby zajmującej się monitorowaniem i kontrolowaniem realizacji przepisów regulujących dostępność i przestrzeganie standardów.

Takie podejście wymaga jednak dalszej, pogłębionej dyskusji, inwestycji w powołanie nowych instytucji i alokacji na ten cel zasobów budżetowych, oraz podjęcia decyzji o nadaniu wysokiej rangi priorytetom dostępności, tak by nie budziły one wątpliwości w ramach Rady Ministrów. Biorąc jednak pod uwagę aktualną sytuację i możliwości ośrodka koordynacji

umiejscowionego w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej, a przy tym szereg istniejących niespójności czy ograniczeń zapisów ustawy, powodujących problemy z jej praktycznym wdrażaniem, **proponuje się przeprowadzenie „małej” nowelizacji, która wiązałaby się przede wszystkim z uporządkowaniem przepisów, zapewnieniem ich spójności, jednocześnie bez potrzeby ponoszenia dodatkowych kosztów przez skarb państwa.**

Aktualnie opracowywane są w MFiPR propozycje zmiany przepisów niniejszej ustawy, mające na celu m.in.:

- modyfikację definicji pojęcia „dostępność”, które powinno być rezultatem procesu jakim jest zapewnienie osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości samodzielnego skorzystania z usług publicznych. Tak sformułowane przepisy nie wyczerpują jednak katalogu działań, jakie podmiot zobowiązany może podjąć w ramach realizacji obowiązku zapewnienia dostępności swojej jednostki organizacyjnej,
- dodanie aptek i niepublicznych placówek ochrony zdrowia jako podmiotów zobowiązanych do zapewnienia dostępności – na wniosek ministra właściwego ds. zdrowia,
- umożliwienie formułowania obowiązków w zakresie zapewnienia dostępności już na etapie składania ofert na realizację zadań publicznych (przez samego oferenta), a więc w treści dokumentów aplikacyjnych, zamiast wyłącznie w samej umowie,
- rozszerzenie zakresu obowiązku zapewnienia informacji dotyczących rozkładu pomieszczeń w taki sposób, aby zagwarantować możliwość zapoznania się z nimi co najmniej przy wykorzystaniu dwóch odmiennych kanałów komunikacji, dotychczasowe brzmienie przepisu było nieprecyzyjne i dopuszczało sytuację, w której przekaz dźwiękowy stanowiłby jedyną formę udostępnienia informacji, w nowej redakcji wymogiem będzie zastosowanie co najmniej dwóch kanałów komunikacji, zapewniających realną dostępność informacji,
- doprecyzowanie sytuacji, w których możliwy jest dostęp alternatywny w tym m.in. rezygnację z przesłanki trudności finansowych podmiotu publicznego, uzasadniającej rezygnację z zapewniania dostępności – obecne przepisy pozwalają na takie domniemanie,
- konieczność prowadzenia monitoringu wniosków składanych do podmiotów publicznych o zapewnienie dostępności i zapewnienie dostępu do zagregowanych informacji w tym zakresie,
- uproszczenia w modyfikacji składu Rady Dostępności, zwiększenie uprawnień Przewodniczącego Rady do zmian w jej składzie np. w związku z brakiem aktywności jej członków,
- wzmocnienie roli koordynatorów dostępności oraz zapewnienia wsparcia ze strony kierownictwa podmiotu, który wyznaczył koordynatora,
- doprecyzowanie obowiązków koordynatora w zakresie przygotowania raportu podmiotu publicznego o stanie zapewnienia dostępności,
- wprowadzenie rejestru koordynatorów celem zapewnienia możliwości nawiązania kontaktów i wymiany doświadczeń pomiędzy koordynatorami z różnych podmiotów,
- wprowadzenie zmian w rozdziale dotyczącym certyfikacji dostępności, których celem będzie doprecyzowanie zapisów, zwiększenie przejrzystości, wprowadzenie możliwości/obowiązku prowadzenia kontroli podmiotów, które otrzymały certyfikat, w tym wzmocnienie kompetencji kontrolnych ministra do spraw rozwoju regionalnego,
- umożliwienie przedstawicielom instytucji i organizacji 3-go sektora składania zawiadomienia do Prezesa PFRON na brak dostępności podmiotu publicznego. Analogiczne mechanizmy funkcjonują już na gruncie ustawy o zapewnianiu spełniania wymagań dostępności niektórych produktów i usług przez podmioty gospodarcze, która wprowadza nowe obowiązki dla przedsiębiorców oraz przyznaje konsumentom uprawnienie do zgłaszania zawiadomień o braku dostępności produktów lub usług.

W kontekście analizowania skutków obowiązujących przepisów warto zwrócić także uwagę, że jednym z czynników sprzyjających utrzymywaniu się barier dostępności jest dominacja projektowego modelu realizacji działań z zakresu dostępności. Pozwala on z jednej strony wypracować i przetestować nowe rozwiązania, z drugiej jednak często nie prowadzi do ich trwałego, czy systemowego włączenia do praktyki działania i funkcjonowania instytucji publicznych. W rezultacie, część wypracowanych rozwiązań funkcjonuje w ograniczonym zakresie lub wygasa wraz z zakończeniem finansowania projektowego (z reguły 1-3 lata). Oznacza to, że dostępność bywa traktowana jako element czasowej, wybiórczej interwencji, a nie jako trwały element jakości funkcjonowania instytucji publicznych.

Dodatkowym uwarunkowaniem jest rozproszenie i niespójność stosowanych standardów dostępności. W obrębie tych samych branż, sektorów czy polityk publicznych rozwijane są równolegle różne modele, wytyczne i standardy. Powstają one w ramach odrębnych inicjatyw programowych lub projektowych, niekiedy będąc warunkiem uzyskania dofinansowania (projektu) na określone rozwiązania. Choć są dostosowane do specyfiki danego obszaru, ich rozproszenie i brak wspólnych ram utrudniają budowę spójnego i przewidywalnego, z punktu widzenia użytkowników, systemu dostępności w skali całego kraju. Odrębnym, lecz równie istotnym uwarunkowaniem systemowym jest sposób, w jaki dostępność jest postrzegana i wartościowana w praktyce instytucjonalnej oraz w debacie publicznej. Mimo rosnącej obecności tego zagadnienia w przestrzeni publicznej, dostępność nadal bywa utożsamiana z rozwiązaniami adresowanymi wyłącznie do wybranych grup, w szczególności osób z niepełnosprawnościami. Nie jest postrzegana jako uniwersalny standard jakości usług, produktów czy przestrzeni. Takie podejście sprowadza dostępność do wymogu formalnego, zamiast traktować ją jako wyznacznik jakości i odpowiedzialności za jakość życia kolejnych pokoleń. Powoduje to oczekiwanie korzystania z jej rozwiązań wyłącznie lub przede wszystkim przez osoby ze szczególnymi potrzebami, a przy ich nieobecności – wywołuje poczucie niewykorzystanego potencjału realizowanych inwestycji. W efekcie, dostępność nie utrwala się jako standard jakości usług i infrastruktury publicznej, pozostając elementem dodatkowym, dedykowanym określonym użytkownikom. Opisane ograniczenia wskazują, że problem ten nie ma wyłącznie charakteru sektorowego, lecz dotyczy sposobu organizacji i funkcjonowania polityk publicznych jako całości.

Dlatego w opinii MFiPR konieczne są nie tylko zmiany (nowelizacja) samej ustawy o zapewnianiu dostępności ale również przygotowanie i uruchomienie kolejnego programu rządowego, który pozwoli na utrzymanie wysokiego priorytetu dla tych kwestii w całym sektorze publicznym. Nowy program rządowy dla dostępności jest obecnie opracowywany. Zakłada się, że jego celem będzie kontynuacja reform rozpoczętych w pierwszym programie rządowym z 2018 r. oraz ich skalowanie i rozwój, zapewniające efekt powszechnego stosowania zasad zapewnienia dostępności w wielu dziedzinach działania państwa. W kolejnych latach Program będzie kierunkował dalszą poprawę legislacji, utrwalał mechanizmy zapewniania dostępności w realizowanych wydatkach publicznych. Kluczowym celem programu będzie zbudowanie dostępności jako horyzontalnej zasady realizacji polityk publicznych. Dotychczas realizowane wsparcie dla dostępności miało charakter punktowy, stąd skala oddziaływania projektów pozostawała ograniczona i nie w pełni wykorzystana. Dlatego w nowej odsłonie, zakorzenienie dostępności w politykach publicznych będzie następowało poprzez:

- 1) Zdefiniowanie dostępności jako reguły wydatkowania środków publicznych - nie tylko ze środków budżetowych ale także w ramach wybranych funduszy celowych czy programów rozwojowych poszczególnych ministrów;
- 2) Uniwersalne projektowanie w politykach publicznych – przegląd, doprecyzowanie i ujednolicanie przepisów prawa standardów dostępności;
- 3) Zwiększanie wiedzy, świadomości i kompetencji w zakresie dostępności - kampanie informacyjne i społeczne o szerokim zasięgu, wymiana doświadczeń, edukacja na różnych poziomach.

Celem programu jest też dokonywanie dalszych inwestycji w konkretnych obszarach gdzie brak dostępności jest nadal najbardziej odczuwalny np. architektura (kwestia dostępności budynków mieszkalnych) czy cyfryzacja (zwiększenie dostępności istniejących stron internetowych). Program nie przewiduje bezpośredniej dystrybucji środków finansowych dla osób i grup społecznych. Osoby te skorzystają z efektów realizacji Programu ale nie będą jego bezpośrednimi odbiorcami. Program będzie skierowany do instytucji publicznych różnego szczebla. Większość działań będzie realizowana przez podmioty publiczne na szczeblu centralnym (rozwiązania prawne, systemowe). Natomiast samorządy lokalne, organizacje pozarządowe czy podmioty prywatne - będą pełniły rolę odbiorców lub realizatorów określonych działań.

11. Załączniki (dokumenty źródłowe, dokumenty metodologiczne, wyniki pogłębionych studiów, badań)

³ Projekt ustawy o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (UD66) został przekazany 8 listopada 2016 r. do uzgodnień międzyresortowych i konsultacji społecznych. W ramach konsultacji projektu zgłoszone

zostały m. in. uwagi wskazujące na konieczność odpowiedniego dostosowania i skorelowania treści ww. projektu i projektu ustawy o zmianie ustawy o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych oraz niektórych innych ustaw (UD99) z uwagi na fakt, że zmiany wprowadzane w obu ustawach dotyczą niejednokrotnie tych samych przepisów. W związku z tym, zgodnie z wnioskiem Ministra Infrastruktury i Budownictwa 30 grudnia 2016 r. w Wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów zmieniony został zakres projektu ustawy o zmianie ustawy o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych oraz niektórych innych ustaw (UD99) poprzez włączenie propozycji zmian zawartych w projekcie UD66 do projektu UD99 z jednoczesnym wycofaniem z Wykazu projektu UD66.